

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
MUZIKOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

INDRĖ SAVIČIŪNAITĖ

Muzikos studijų programos IV kurso studentė

**MUZIKOS PEDAGOGO DARBO SU GABIAIS VAIKAIS
PRADINĖJE MOKYKLOJE YPATUMAI**

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovė:
lekt. Jūratė Deveikytė

Šiauliai, 2015

Savičiūnaitė I. Muzikos pedagogo darbo su gabiais vaikais pradinėje mokykloje ypatumai: muzikos bakalauro darbas / vadovė lekt. J. Deveikytė; Šiaulių universitetas, Menų fakultetas, Muzikos pedagogikos katedra. – Šiauliai, 2015. – 37 psl.

SANTRAUKA

Darbe aptariama gabių vaikų sąvokos samprata, identifikavimo ir ugdymo problemos, gabių vaikų muzikinis ugdymas pasaulyje ir Lietuvoje, pedagogų vaidmuo identifikuojant gabius vaikus bei mokytojų požiūris į darbą su gabiaisiais. Bakalauro darbo tikslas – išsiaiškinti muzikos pedagogo darbo su gabiais vaikais pradinėje mokykloje ypatumus. Darbo tikslui pasiekti išsikelti šie uždaviniai: išsiaiškinti gabaus vaiko požymius; išsiaiškinti identifikavimo būdus; išanalizuoti gabių vaikų ugdymo specifiką, problemas muzikos pamokoje; aptarti mokytojo vaidmenį identifikuojant ir ugdant gabius vaikus pradinėse klasėse; apžvelgti svarbiausias muzikos mokytojo kompetencijas, reikalingas darbui su gabiais vaikais; atlikti empirinį tyrimą siekiant nustatyti muzikos pedagogo darbo su gabiais vaikais pradinėje mokykloje ypatumus; išanalizuoti ir apibendrinti tyrimo duomenis. Tyrimo objektas yra muzikos mokytojo veikla, ugdant gabius vaikus pradinėse klasėse. Tyrimas atliktas Šiaulių miesto, bei rajono pradinėse mokyklose. Anketinės apklausos metodu siekta sužinoti, kaip mokytojai atpažįsta gabius vaikus, kokių ugdymo priemonių imasi juos mokant.

Išanalizavus mokslinę literatūrą gautos šios išvados: gabus vaikas, tai išsiskiriantis iš bendraamžių pagal gabumų lygį, motyvuotas darbui, savarankiškai sugeba atlikti užduotis ir siekti užsibrėžtų tikslų. Identifikuoti gabiuosius galime atlikę IQ (intelektu) matavimo testą, stebėdami gabių veiklą ir rezultatus, pasikliaujant tėvų, mokytojų ir draugų teikiama informacija. Gabių vaikų ugdymo modelį turėtų sudaryti šie komponentai: ugdymo tikslai ir uždaviniai, gabaus vaiko apibrėžimas, ugdymo turinys užtikrinantis mokymo diferencijavimo galimybes, modelio įvertinimo procedūros. Pedagogo vaidmuo identifikuojant gabų vaiką labai svarbus. Mokytojas remdamasis savo pedagoginiu išsilavinimu ir asmenine patirtimi gali anksčiau įžvelgti vaiko gabumus, nespėjus jiems atsiskleisti. Pradinio ugdymo pakopos muzikos mokytojo veikla specifinė. Mokytojas turi sugebėti integruoti muzikinio ugdymo turinį su kitais mokomaisiais dalykais, sudarant palankias sąlygas ugdytiniui. Pedagogas turi pasižymėti dorovinėmis, asmeninėmis savybėmis, tokiomis kaip nuoširdumas, kūrybingumas, dėmesingumas. Išnagrinėjus tyrimo rezultatus galime teigti, kad mokytojai žino, pagal kokius bruožus galima atskirti gabų vaiką. Mokytojai noriai skaito spaudą, literatūrą, lankosi seminaruose gabių vaikų ugdymo tema. Pedagogai imasi įvairių ugdymo metodų siekiant, kad gabūs vaikai tobulėtų. Pedagogai sutinka, kad labai svarbus pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas.

Savičiūnaitė I. Peculiarities of music teacher's work with gifted children in the primary school: music bachelor's final paper / Advisor lect. J.Deveikytė; Šiauliai University, Arts Faculty, Music Pedagogy Department. – Šiauliai, 2015 – 37 p.

SUMMARY

The paper describes concept of gifted children, problem of their identification and education, musical training of gifted children in the world, teachers' role in identifying gifted children, their attitude towards work with the gifted children. Bachelor's paper is aimed to disclose peculiarities of music teacher's work with gifted children in the primary school. In order to achieve the aim, the following tasks were set: to find out signs of gifted child, to make clear ways of identification, to analyse specificity of training of gifted children, problems in the music lesson, to describe teacher's role in identifying and training the children in the primary forms, to review the most important competences of music teacher necessary for work with the gifted children, to perform empirical research in order to disclose peculiarities of music teacher's work with gifted children in the primary school, to analyse and summarize the study results. Subject of the study is activities of music teacher in training gifted children in the primary forms. The study was carried out in the primary forms of Šiauliai city and district. Questioning survey was used to find out how teachers recognize the gifted children, what means they apply in training them.

Conclusions from scientific literature analysis are as follows: gifted child is distinguished from the others for his/her abilities level, is motivated for work, able to independently perform the tasks and seek for the goals set. The gifted children can be identified by using IQ (intellect) measurement test, observing performance and results of the gifted children, relying upon the information from teachers, parents and peers. Gifted children teaching approach should include the following: training tasks and goals, definition of gifted children, training content should ensure teaching differentiation option, approach assessment procedures. Pedagogue's role in identifying the gifted children is especially important. The teacher, basing upon own pedagogical education and personal experience can see the giftedness earlier, before disclosure of the talents. Activities of primary education music teacher are specific. Teacher must be able to integrate contents of musical training with the other teaching subjects, creating favourable conditions for the trainee. Teacher should feature moral personal qualities such as sincerity, creativity, attentiveness. After having analysed the research results, one can state that teachers know the features distinguishing the gifted children. Teachers willingly read press, literature, attend seminars on the gifted children education topics. Pedagogues take various training methods in order the gifted children could improve. Teachers agree that co-operation between teachers and parents is also very important.

TURINYS

IVADAS	5
1. GABŪS VAIKAI IR JŲ UGDYMAS.....	8
1.1. Gabių vaikų sąvokos samprata	8
1.2. Gabių vaikų identifikavimo ir ugdymo problemos.....	10
1.3. Gabių vaikų muzikinis ugdymas pasaulyje ir Lietuvoje.....	13
1.4. Gabių vaikų poreikiai ir ugdymo būdai muzikos pamokoje.....	16
2. MUZIKOS PEDAGOGŲ PASIRENGIMAS DARBUI SU GABIAIS VAIKAIS PRADINĖSE KLASĖSE.....	18
2.1. Pedagogo vaidmuo identifikuojant ir ugdant gabius vaikus	18
2.2. Muzikos mokytojai būtinos kompetencijos darbui su gabiais vaikais pradinėse klasėse.....	20
3. MUZIKOS PEDAGOGŲ POŽIŪRIO Į DARBĄ SU GABIAIS VAIKAIS PRADINĖSE MOKYKLOSE TYRIMAS.....	22
3.1 Tyrimo metodologija.....	22
3.2 Tyrimo duomenų analizė.....	22
IŠVADOS	33
LITERATŪRA	34
PRIEDAI.....	36

IVADAS

Temos aktualumas. Lietuvai, mažai valstybei negalinčiai pasigirti gausiais gamtos ištekliais, didžiausias turtas ir vertybė yra žmogus. Žmogiškieji ištekliai – pagrindiniai mūsų šalies resursai. Vaikai – svarbi tų resursų dalis, vaikų puoselėjimas dabartyje reiškia investiciją į ateitį (Narkevičienė, 2007). Tačiau ar šiuolaikinėje visuomenėje daug kalbama apie išskirtiniais gabumais pasižyminčius vaikus? Ar reikia padėti gabiems vaikams? O gal gabieji gali patys savo jėgomis pasiekti tikslų ir aukščiausių įvertinimų? Pedagogai ir psichologai ilgai ieško atsakymų į šiuos klausimus (Vilkelienė, 2003).

Gabiųjų mokymo problemų sprendimus nagrinėjo J. Laužikas (1974). Suprantama, kad gabūs ir talentingi vaikai tampa savo sričių profesionalais, lyderiais, tačiau tokių vaikų nėra daug. Kalbėdami apie gabius, talentingus vaikus ir jų ugdymą, kalbame apie mažumos, išskirtos pagal intelekto galių lygmenį, ugdymą (Narkevičienė, 2007). Kartais tokių vaikų niekas nepastebi todėl, kad jiems nesuteikiamos galimybės jų gabumams atskleisti (Hallahan, Kauffman, 2003). Reikėtų skirti daugiau dėmesio gabių vaikų ugdymui, padėti tokiems vaikams atsiskleisti ir realizuoti save. Gabūs vaikai yra tautos išskirtinumas ir pasididžiavimas. Gabieji vaikai ir suaugusieji tiriami jau daugiau kaip 125 metus. F. Galtonas tyrinėjo gabių žmonių atsiskleidimus ir jų problemas. Alfredas Binet, sukūrė intelekto matavimo testą, o L. Termanas, jį ištobulino. Galime spręsti, kad gabių vaikų pastebėjimas ir jų gabumų tobulinimas bei vystymas buvo ir yra aktualus reiškinys. (pgl. Vilkelienė, 2007).

Pasak E. Gordono (1999), visi žmonės gimsta gabūs muzikai. Gordonas teigia, kad įgimtų muzikinių gabumų, negalima iškart tiksliai nustatyti, kadangi jie plėtojasi ir pasiekia savo aukščiausią tašką apie devintuosius vaiko gyvenimo metus. Tuo laikotarpiu vaiko gabumus veikia aplinka (Vilkelienė, 2003).

Taigi galima teigti, kad vaikų gabumai išryškėja vaikui besimokant pradinėse klasėse. Todėl labai svarbu, kad vaiko gabumus pastebėtų jį supanti aplinka, tėvai, mokytojai. Tėvai, kurių gabūs vaikai buvo įvardinti, kaip gabūs vaikai, paprastai su jais elgėsi kiek kitaip, deja, dažniausiai tai pasireiškė spaudimu dėl jų pasiekimų. Dauguma vaikų atlaiko tėvų spaudimą ir ateityje pasiekia stulbinamus laimėjimus, tačiau kita dalis vaikų, susiduriančių su tėvų spaudimu, praranda norą bei motyvaciją (Narkevičienė ir kt., 2007). Vaikui pradėjus eiti į mokyklą, didžiąją laiko dalį jis praleidžia mokykloje. Taigi ypatingą vaidmenį vaiko muzikinių gabumų atskleidime atlieka muzikos pedagogas. Gabiems vaikams labai svarbu tiek teorija, tiek praktika (Mönks, Franz, 2003). Ar pedagogas pakankamai turi žinių, kaip identifikuoti tokį vaiką? kokių priemonių ar ugdymo ypatybių reikia imtis siekiant padėti tokiems vaikams gabumams atsiskleisti? Tokie vaikai įprastai pasižymi dideliu noru mokytis, domisi naujovėmis, geba greitai atlikti užduotis, reikalauja daugiau

veiklos ir užimtumo nei, kad ypatingais gabumais nepasižymintys jų bendraamžiai. Dėl keliamų per mažų reikalavimų jie nuolat būna nekantrūs (Harland, 2005). Tai išties nelengvas iššūkis muzikos pedagogams, kurie susiduria su tokiais vaikais, nes reikia žinoti, kaip padėti tokiam vaikui atsiskleisti, kokių priemonių, ugdymo metodų, mokymo taktikos imtis siekiant, kad vaikas tobulėtų.

Tyrimo problema. Šiuolaikiniame ugdyme nėra skiriama pakankamai dėmesio ypatingais gabumais pasižymintiems vaikams. Pedagogams neretai tenka susidurti su gabiais vaikais. Gabūs vaikai atlieka užduotis greitai ir be didelių sunkumų, noriai domisi naujovėmis, sugeba greitai įsisavinti informaciją. Pedagogai turėtų skirti daug dėmesio gabiems vaikams, skatinti jų tobulėjimą. Dažnai pedagogams tenka galvoti ir pateikti pamokos metu gabiems vaikams papildomas užduotis, kad vaikai nenuobodžiautų pamokoje. Todėl galime teigti, jog svarbu, kad pedagogas turėtų pakankamai žinių apie gabiuosius. Tam tikrų kompetencijų, kaip juos atpažinti ir ugdyti. Ugdymo priemonių ir metodų parinkimas darbui su gabiais vaikais yra aktuali problema.

Probleminiai klausimai:

- 1) kaip identifikuoti gabų vaiką?
- 2) kokie gabų vaikų poreikiai?
- 3) kokie ypatumai ugdant gabų vaiką muzikos pamokoje?

Objektas. Muzikos mokytojo veikla, ugdant gabius vaikus pradinėse klasėse.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad teorinės medžiagos analizė bei atliktas tyrimas atskleis, kad muzikos pedagogai, ugdant gabius vaikus pasitelkia specifines ugdymo priemones, padedančias gabiesiems atsiskleisti ir tobulėti.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti muzikos pedagogo darbo su gabiais vaikais pradinėje mokykloje ypatumus.

Uždaviniai:

- 1) išsiaiškinti gabaus vaiko požymius;
- 2) išsiaiškinti gabų vaikų identifikavimo būdus;
- 3) išanalizuoti gabų vaikų ugdymo specifiką, problemas muzikos pamokoje;
- 4) aptarti mokytojo vaidmenį identifikuojant ir ugdant gabius vaikus pradinėse klasėse;
- 5) apžvelgti svarbiausias muzikos mokytojo kompetencijas, reikalingas darbui su gabiais vaikais.
- 6) atlikti empirinį tyrimą, kuriuo bus išsiaiškintas muzikos pedagogų požiūris į darbą su gabiais vaikais pradinėje mokykloje.

Tyrimo metodas: mokslinės literatūros analizė ir anketinė apklausa.

Darbo struktūra: darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (25) ir vienas priedas (anketinės apklausos pavyzdys). Darbe pateiktos 6 lentelės ir 6 paveikslai.

Tyrimo bazė ir imtis: tyrimui atlikti buvo naudojamas anketinės apklausos metodas. Anketos buvo skirtos pradinių klasių muzikos mokytojams. Tyrimui atlikti buvo pasirinktos Šiaulių miesto ir rajono pradinės mokyklos. Apklaustą 42 mokytojai.

1. GABŪS VAIKAI IR JŲ UGDYMAS

1.1. Gabių vaikų sąvokos samprata

Vaikų ir suaugusiųjų gabumai – aktuali tema jau daugiau kaip 125 metus. A. Vilkelienė (2007) savo monografijoje pristato mokslininką F. Galtoną. F. Galtonas pirmasis mokslininkas tyrinęs žmonių gabumus, intelekto paveldimumą ir problemas, kurias aprašė savo knygoje „Paveldėtas genijus“. Nors jo atliekami tyrimai šiandien yra vertinami prieštaringai, F. Galtonas buvo pirmasis mokslininkas atkreipęs dėmesį į gabiuosius.

Gabiaisiais ir jų ugdymu ypač pradėta domėtis XX a. antrojoje pusėje, kuomet pasaulyje smarkiai pakeitė mokslo išradimai, nulėmę spartų pasaulio vystymąsi. A. Vilkelienė (2007) taip pat pristato žymius JAV mokslininkus, tokius kaip S. P. Marlandą. Jis pateikė gabųjų apibrėžimą, kuris teigė, kad gabieji ir talentingieji vaikai, pasižymi aukštesniais negu vidutinio lygio gabumais, pasireiškiančiais tam tikrose srityse: bendri intelekto gebėjimai, specifiniai akademiniai gabumai, kūrybingas ir produktyvus mąstymas, polinkis vadovauti, meniniai polinkiai, psichomotoriniai gebėjimai. (pgl. Vilkelienė, 2007)

Ilgą laiką specialiu terminu apibūdinančiu gabumus menams buvo naudojamas apibrėžimas – talentingieji. Talentingieji – tai gabieji, kurie gali puikiai komunikuoti meno kalba, pasiekti aukštų rezultatų žmogiškosiose veiklos srityse (Vilkelienė, 2007). „Talentas – tai labai dideli žmogaus gabumai, visų pirma specialieji. Kad žmogus turi talentą, nustatoma iš jo veiklos rezultatų, kuriems turi būti būdingas iš esmės naujas, originalus požiūris“ (Psichologijos žodynas, 1993, p.305). Žmogaus gabumai pasireiškia keturiose skirtingose srityse: 1) protinių gebėjimų, intelektinių laimėjimų sritis; 2) kūrybingumo ir produktyvumo sritis; 3) meno sritis, vaizduojamasis ir muzikinis menas; 4) socialinė sritis, gebėjimas vadovauti. Nors kiekviena sritis yra skirtinga, tačiau dažnai jos visos pasireiškia vienu metu, vienodame, aukštame lygmenyje.

Kuomet pas žmogų pasireiškia šios keturios sritys, tuomet galime sakyti, jog žmogus yra gabus (Monks, Yperburg, 2003). Pirmieji du sričių gabumai nustatomi naudojant IQ (intelekto) matavimo testus. Kūrybingumo sritį galime nustatyti iš ugdytinio parodų, koncertų, bendravimo su tėvais. Vaizduojamojo ir muzikinio meno gabumus galime nustatyti taip pat stebėdami bendravimą su tėvais, mokyklos administracija, meno žinovais. Socialinė sritis ir gebėjimas vadovauti nustatomas, atsižvelgiant ar ugdytinis sugeba mobilizuoti kitus sudėtingose situacijose, ar moka protingai rizikuoti ir prisiimti atsakomybę (Vilkelienė, 2007).

Apibrėždami sąvoką gabus reikia būti labai atsargiems, nes žmonėms būdinga, kad į tuos pačius dalykus jie dažnai žiūri skirtingai. Taip pat ir moksle. Skiriasi ir sąvokos nusakančios, apibūdinančios gabių vaikų supratimą. Yra daug mėginimų apibrėžti šią sąvoką. Hany nustatė, kad

šiuo metu egzistuoja daugiau nei šimtas skirtingų apibrėžimų. Ko gero labiausiai paplitusi nuomonė, užfiksuota taip pat ir moksliniuose šaltiniuose ta, kad pirmiausia apibūdindami gabų mokinį į pirmą vietą iškeliamos jo protinės galios, gebėjimai pasiekti rezultatus (Monks, Ypenburg, 2003).

Pagal psichosocialinius aspektus, kuriuos aprašė Karnes (1986), gabiems vaikams dažniausiai yra būdingi ypatumai tokie kaip: 1. Gyva vaizduotė. Ankstyvajame amžiuje vaikai dar nesugeba išskirti ribos tarp fantazijos ir realybės. Jų vaizduotė labai ryški. Tokie vaikai ir užaugę išlieka kūrybingi darbe, gyvenime, yra išradingi, sugeba save išreikšti. 2. Gabūs vaikais dažnai ima spręsti problemas, kuriuos neatitinka jų jėgų. Vaiko vystymuisi šie bandymai yra svarbūs. 3. Asmeninė vertybių sistema būna labai „talpi“. Jie pergyvena dėl visuomenėje pasitaikančių neteisybių, yra jautrūs, nori visiems padėti. (pgl. Karkockienė, 2006).

Šiuolaikinėje visuomenėje gabūs vaikai kitaip dar vadinami „naujųjų laikų vaikai“, „rytdienos vaikai“, arba „indigo vaikai“. Tokie vaikai apibūdinami, kaip gebantys pasikliauti savo intuicija, turintys kūrybinius gabumus, taip pat tokie vaikai neretai pripažįsta tėvų arba kitų suaugusiųjų autoritetą tik tuomet, jeigu jiems sugeba tiksliai paaiškinti, kodėl iš jų ko nors tikimasi arba reikalaujama (Harland, 2003). Gabaus vaiko sąvoką nusakyti ganėtinai sudėtinga, nes pats žodis „gabus“ įneša tam tikros painiavos. Tai sudaro galimybę reikšti nuomonę, kad yra tik „gabus – negabus“, kas iš tiesų nepateisinama nei pedagogine, nei kita prasme. Taip pat gali išryškėti gabų asmenų skirtumai, gabumų lygis gali būti labai skirtingas.

Ugdymui atrinkti gabūs vaikai skiriasi vienas nuo kito daugeliu aspektu. Vaikų asmeninės savybės, fantazija ir originalumas, skaitymo interesai, sukauptos žinios, elgesys mokantis ir dirbant. Tradicinio termino „gabus“ vartojimas reiškia išsiskiriantis iš bendraamžių pagal gabumų lygį. Taip pat į gabumo apibrėžimą galima įtraukti tokias savybes, kaip lyderystė, kūrybiškumas, socialinis sąmoningumas (Narkevičienė, 2007). Gabus mokinys tai toks mokinys kuris anksčiau pradeda domėtis negu jo bendraamžiai tam tikromis mokslo sritimis, menu, tikslingai dirbdamas pasiekia didesnių rezultatų už bendraamžius (Butkienė, Kepalaitė, 1996).

Remiantis psichologijos žodynu (1993, p.89–90) „gabumai – sugebėjimai, individualios psichologinės žmogaus savybės, lemiančios vienokios ar kitokios jo veiklos sėkmę“. Gabiais vaikais galime laikyti tokius vaikus, kurie jau ankstyvame amžiuje demonstruoja aukštus pasiekimus, norą domėtis naujovėmis, lyginant su bendraamžiais gabų vaikų pasiekimai aukštesni (Freeman, 2007). Pedagogai teigia, kad skiria gabius vaikus atkreipdami dėmesį į tai, kad gabumai pasireiškia keliuose srityse, pvz. kalbos, meno, gamtos moksluose (Monks, Ypenburg, 2003).

Gabus vaikas, tai toks vaikas kuris daug klausinėja, išreiškia didelį susidomėjimą jį supančiai aplinkai, stengiasi tyrinėti ir domėtis aplinka ir aplinkos sąveikomis. Taip pat geba spręsti problemas, sutelkti dėmesį, pasižymi gera atmintimi, nebijo eksperimentuoti (Brandišauskienė ir

kt., 2010). Todėl nėra vienareikšmiškos sąvokos apibūdinančios gabaus vaiko sampratą, tačiau nemažai mokslininkų tokių kaip: E. Winner, L. Silverman, J. Pjaget sutinka, kad gabūs vaikai išreiškia susidomėjimą tam tikra veikla, džiaugiasi savo laimėjimais, yra stipriai motyvuoti, moka nepaprastai sutelkti savo dėmesį (pgl. Vilkelienė, 2007).

Atsižvelgus į pedagogų, psichologų, mokslininkų patirtį nagrinėjant gabumus ir gabiuosius, apibendrinant galime teigti, kad gabūs žmonės išsiskiria iš savo bendraamžių pagal gabumų lygį, išreiškia didelį susidomėjimą tam tikra veikla, yra motyvuoti darbui bei žinių siekimui.

1.2. Gabių vaikų identifikavimo ir ugdymo problemos

Vienas svarbiausių ir sunkiausių uždavinių – atpažinti gabų vaiką. Kokiomis savybėmis turi pasižymėti tokie vaikai? Kaip žinoti, kad vaikas pasižymi gabumais? Kaip jį identifikuoti? Norint rasti išskirtinai aukštų gabumų vaiką, kai jis dar nedemonstruoja savo gabumo, reikia plataus požiūrio. Bet kuriuo atveju kuo anksčiau pastebimi gabumai tuo greičiau galima vaikui padėti (Narkevičienė, 2007).

A. Vilkelienė (2007) savo monografijoje pristato E. Gordono mintį, kad išskirtinių gabumų vystymasis pasiekia aukščiausią tašką apie devintuosius vaiko gyvenimo metus. Termanas pirmasis pradėjo tyrinėti gabių asmenų biografijas. Nuo XX a. antrojo dešimtmečio pradžios Termanas pradėjo 1500 gabių mokinių tyrimo programą, kuri tęsiasi iki šiol. Atlikęs daugybę tyrimų, kurie truko maždaug 30 metų, tyrinėtojas rėmėsi tyrimo įrodymais patvirtinta nuomone, kad vaikystėje pasiektas intelekto koeficientas (IQ) per visą žmogaus gyvenimą nesikeičia. Todėl galima teigti, jog tiesa, kad kuo anksčiau bus pastebėti vaiko gabumai, tuo greičiau bus galima jam padėti tuos gabumus vystyti. Istoriškai daugybė tyrimų siekiančių išanalizuoti gabius vaikus pabrėžia intelekto aspektus (pgl. Žukauskienė, 2012).

Psichologai Eysenck ir Gross sutinka, kad vaiko gabumus galima išmatuoti naudojant IQ (intelektu) testą (Narkevičienė, 2007). K. Rogers, ištyrusi daugiau nei du šimtus gabių vaikų, nustatė bendruosius požymius pagal kuriuos galima nustatyti ar vaikas gabus. Dar ankstyvojoje vaikystėje jie pradėjo anksti kalbėti, ėmė anksti vaikščioti, išsiskyrė savo energija, visi norėjo platesnės veiklos už jų bendraamžius. Mokslininkė atkreipė dėmesį, kad gabūs vaikai savarankiškai sugeba atlikti jiems pateiktas užduotis, gali ilgai dirbti ir sutelkti dėmesį į jiems patinkančią veiklą, gali kritiškai įvertinti savo pasiekimus (pgl. Vilkelienė, 2007).

Kai kurie pedagogai ir tėvai mano, kad vaiko gabumai pasireiškia savaime. Dažnai taip ir yra. Dyson (1981), ištyrė 441 atvejį, nustatė, kad savaime gabumai pasireiškia pusei tiriamųjų iki mokyklinio amžiaus vaikų. Kitų gabumus identifikavo tėvai, mokytojai, giminaičiai. Boyle ir Dadoc (1987), rekomenduoja, taip pat labai patikimą ir tiksliai nustatantį gebėjimų metodą: vaiko

stebėjimas, klausymas, pokalbiai su tėvais. Ypač pabrėžiamas vaiko interesas muzikai. Renzullis, gabųjų ugdymo ekspertas teigia, kad geriausias būdas vaiko gabumams nustatyti, tai sudaryti kiekvienam mokiniui atvejų analizę ir numatyti tikslus, dėl kurių yra nustatomi gabumai. Nustatyti vaiko muzikinius gebėjimus, galime analizuodami ir stebėdami vaiką muzikinėje veikloje. Kuomet mokinys turi išstobulintus muzikinius įgūdžius pavyzdžiui: tiksliai nustato garso aukštį, įsimena muzikines struktūras, tačiau nerodo susidomėjimo muzikai, ir atvirkščiai. Tada pedagogas ištyręs ugdytinio interesą muzikai, gali parinkti veiklą, kuri atitiktų jo poreikius. Muzikiniai interesai, tai gabųjų vaikų elgesio per muzikinę veiklą charakteristika. Jie padeda nustatyti, ar ugdytinis mėgsta dainuoti, ar turi absoliučią klausą, ar geba atpažinti žinomas melodijas. Ar sugeba savarankiškai studijuoti muziką, groti daugiau nei vienu instrumentu, ar klausosi muzikos, ją analizuoja ir pan. (pgl. Vilkelienė, 2007).

Muzikai gabūs vaikai 1-2 klasėje gali: dainuoti diskanto arba kitu solo garsu, mokyti kitus vaikus, geba įvertinti savo bei kitų vaikų dainavimą. Sukurti arba harmonizuoti daineles iš klausos, pritarti (akomponuoti) dainelėms skaitydami akordus ir natų. Sukurti originalias eilės ir pritaikyti joms muziką, peržvelgti vadovėlį ir rasti pažįstamų dainų natas. Noriai klausosi ilgų žymių kompozitorių kūrinius. (Kazlauskaitė, 2007).

Labai svarbu kalbėtis su mokiniu, jis pats turi įvertinti savo muzikinius gabumus ir interesus. Prašoma užrašyti, kiek laiko jis praleidžia muzikuodamas, kiek laiko po pamokų skiria muzikai, ką norėtų ir galėtų nuveikti muzikos srityje. (Vilkelienė, 2007).

Psichologai ieško būdų, kaip kuo anksčiau pastebėti vaiko gabumus. Vaikų stebėjimas šeimoje ir mokykloje rodo, jog gabūs vaikai iš kitų bendraamžių išsiskiria tam tikrais požymiais, tokiais kaip: be didelės pagalbos ir ypatingų įgūdžių sugeba įveikti įvairias kliūtis, siekiant įgyvendinti savo užsibrėžtus tikslus, gabūs vaikai nepasiduoda grupės spaudimui (Gučas, 1990). Mokslininkai, psichologai visame pasaulyje kelis dešimtmečius stebi vaikus, per tą laiką buvo atlikta daug tyrimų siekiant išsiaiškinti gabių vaikų išskirtinius požymius.

Gardner vienas pirmųjų išanalizavo intelekto testų duomenis ir kiek vėliau papildęs savo teorijas išskyrė keletą intelekto rūšių: kalbinis, muzikinis, vidinis asmeniškasis, loginis, vidinis bei tarpasmeninis intelektai. Clark išskyrė tokius gabių vaikų požymius: smalsumas, greitas suvokimas, platūs interesai, gerai išsivysčiusi kalba, jautrumas, originalūs sprendimo būdai, idealizmas, informacijos gausa. Svarbu, kad šias savybes pastebėtų vaiką supanti aplinka, pedagogai, tėvai, draugai. Pedagogai gali atskirti gabius vaikus atkreipdami dėmesį į tai, kad gabieji vaikai dėl savo individualių savybių sudaro atskirą besimokančiųjų grupę. Tos savybės kelia specialius reikalavimus mokymo ir ugdymo procesui. Kiek tikslūs gali būti tėvai, darydami išvadas apie vaiko gabumus, priklauso nuo jų pačių išvadų apie vaiką. Kokie vaiko interesai, užsiėmimai, laisvalaikio praleidimas, elgesys namuose parodo vaiko gabumus. (pgl. Narkevičienė, 2007).

Tannenbaum (1983) mano, kad draugai, mokinio gabumus pastebi kartais geriau nei mokytojai ar tėvai. Kasdieninis bendravimas, susidūrimas įvairiose situacijose, gali suteikti jiems informaciją, kurios kartais suaugusieji nežino. Jungtinėse Amerikos Valstijose maždaug ketvirtadalis visų identifikacijos programų pradinėse mokyklose – atrankos – fazėje yra naudojamosi mokslo draugų teikiama informacija.

Galima sutikti su tuo, kad ypatingai gabūs vaikai pasižymi tokiomis savybėmis kaip: savarankišku ir produktyviu mąstymu, savitu informacijos apdorojimo būdu, pasiekimais moksle, kūrybiškumu, gebėjimu priimti sprendimus, informacijos kaupimu, žingeidumu. Dar mokykloje pastebėjus vaikų išskirtinus gebėjimus ir suteikus jiems pagalbą tuos gebėjimus vystyti sudarydami individualias mokymosi technikas, vaikai galės tobulėti ir pasiekti užsibrėžtus tikslus. (Freeman, 2007).

Mokykloje vaikai praleidžia didžiąją laiko dalį, todėl ugdymas vienareikšmiškai sąveikauja su vaiku ir vienaip ar kitaip paliečia jo mąstyseną, formuoja požiūrį į aplinką ir į patį save. Gabių vaikų jautrumas, nekantrumas, idealizavimas iš pažiūros neturėtų sukelti didelių problemų, nes šie bruožai kuriais jau ankstyvajame amžiuje pasižymi gabūs vaikai, įrodo jog jie supranta pasaulį, yra užjaučiantys ir jautrūs. Tačiau taip gali atrodyti tik iš pažiūros. Jeigu šios būdo savybės pasireikštu palaipsniui viena po kitos, tuomet taip, neturėtų sudaryti didelių problemų, nes visuomenėje gero žmogaus būdo savybės yra labai vertinamos, tačiau darbinėje aplinkoje, šiuo metu mokykloje gali sukelti rūpesčių, nes struktūrizuotoje, turinčioje griežtas taisykles aplinkoje, tokie vaikai linkę abejoti esama tvarka ir taisyklėmis.

Kita problema su kuria gali susidurti mokykloje ta, kad gabūs vaikai atlieka užduotis greičiau nei kiti bendraamžiai ir laukdami kol klasės draugai pasivys, gabus mokinyss nuobodžiaus, pradės ieškoti kitos veiklos, reikalaus mokytojo dėmesio. (Žukauskienė, 2012).

Vykstant dinamiškiems pokyčiams Lietuvoje, tradicinė pamoka bei mokytojo veikla nebetenkina sparčiai kintančių visuomenės poreikių. Vaikų proto galimybių ir tų galimybių ribos šiandien turi ypatingą reikšmę, išskyla gabių vaikų integracijos ir ugdymo problemos (Kiliuvienė, 2004). Integruotas ugdymas paremtas visapusišku asmens galių ugdymu atsižvelgiant į bendruosius ugdymo tikslus. Integruotas ugdymas ir ugdymo metodika taikoma net tik specialių poreikių, bet ir gabiems vaikams. Integruoto ugdymo teorija, neatmesdama pagrindinių didaktikos principų, ieško naujų jų realizavimo galimybių šiuolaikinėje visuomenėje.

Ugdymo idėjos analizuojamos istoriniame kontekste, ištakų reikia ieškoti dar antikos epochoje Pitagoro, Platono, veikaluose. Apie integruotą ugdymą užsimena ir Švietimo epochos atstovai tokie kaip: Volteras, Didro (Kiliuvienė 2004). Reiškia, kad integruotas ugdymas atsižvelgiant į vaikų išskirtinumą ir jų poreikius yra seniai gvildinama problema. Pastaraisiais metais Lietuvoje fiksuojama gerų pokyčių, siekiant užtikrinti išskirtiniais gabumais pasižyminčių

vaikų ugdymo kokybę. Tačiau jaučiamas vis dar labai ryškus pedagogų, mokslininkų, švietimo politikų, patirties stygius, susidūrus su gabiaisiais. Dažnai žmogaus ugdymas yra paties mokinio ir su juo dirbančio pedagogo asmeninis reikalas (Narkevičienė, 2007).

Gabių vaikų ugdymo Lietuvoje gabiųjų mokymo problemų sprendimus nagrinėjo J. Laužikas (1974). Narkevičienė (2007) savo monografijoje pristato Southern, Jones ir Stanley mintis. Informuojama, kad gabūs vaikai dažnai yra priimami į mokyklą anksčiau, neretai vyksta akademinių metų „peršokimas“, kuomet vaikas mokosi su vyresniais vaikais.

Apibendrinant galima teigti, kad mokslininkų tokių kaip, Eysenck, Gross, Terman atlikti tyrimai, įrodė, kad identifikuoti gabiuosius galime atlikę IQ (intelektų) matavimo testą. Taip pat, išsiaiškinta, kad siekiant greičiau pastebėti gabų vaiką, galime naudotis tėvų, mokytojų ir draugų teikiama informacija. Tikslingas gabaus vaiko ugdymas yra neatsiejamas nuo pedagogo darbo ir pagalbos. Pedagogo siekis užtikrinti, kad vaiko gabumai būtų pastebėti ir tobulinami, reikia padėti vaikams atsiskleisti, sudaryti sąlygas dalyvauti olimpiadose, konkursuose. Pamokos metu paruošti papildomas užduotis, jeigu yra pastebima, kad vaikas nuobodžiauja.

1.3. Gabių vaikų muzikinis ugdymas pasaulyje ir Lietuvoje

Muzika yra neatsiejama pasaulio ir žmonijos dalis, muzika sukelia žmogui gilius jausmus, emocinius išgyvenimus, daro poveikį asmenybei ir jos formavimuisi, padeda dvasinių, dorovinių, patriotinių ir kitų žmogaus svarbių galių tobulėjimui. Muzika visada buvo ir yra kiekvienos tautos neatsiejama kultūros dalis. Visuomenės kultūros, žmogiškosios būties raidos pagrindas yra ugdymas. Be ugdymo neįmanomas ir muzikinės kultūros egzistavimas, o asmenybės ugdymas be muzikinės kultūros lieka miglotas, pilkas ir skurdus. Šiandien muzikinis ugdymas suprantamas, kaip viena iš svarbiausių sąveikų kuriant dorą, jautrų, jausmingą, dvasinį, intelektualų žmogų. Visais laikais muzikinis ugdymas užėmė svarbią poziciją žmogaus ugdyme (Jareckaitė, 2006).

Suprantama, kad neatsiejamas muzikinis ugdymas siekiant išugdyti dorą, jautrą, kūrybingą asmenybę. Kūrybingumas – tai sudėtingas fenomenas, kurį vienareikšmiškai apibūdinti yra sudėtinga. Kūrybingi vaikai muzikoje pasižymi originalumu, įžvalgumu, lankstumu (Girdzijauskienė, 2003). Stebint vaiko kūrybingumą, originalius sprendimo būdus galime įžvelgti ar vaikas turi gabumų.

Gabių vaikų ugdymas sukelia daug diskusijų ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse. Daug metų dėl politinių priežasčių mūsų valstybė gyveno gana uždara gyvenimą (Narkevičienė, 2007). Atsivėrus valstybės sienoms, susidarė daug galimybių savo sričių specialistams plėsti savo žinias, pasisemti patirties ne tik iš Rytų, bet ir iš Vakarų. Ne išimtis ir edukologai. Labai svarbu žinoti užsienio valstybių sukauptas edukacines žinias, nes norint įvertinti dabartinę gabių vaikų ugdymo

situaciją Lietuvoje, reikia žinoti pasaulinį gabių vaikų ugdymo kontekstą. Svarbu pastebėti ir fiksuoti šio proceso tendencijas ir kitose valstybėse.

Kuriant savąjį gabių vaikų ugdymo modelį, galima pasinaudoti stebint sukaupą užsienio valstybių patirtį. Visame pasaulyje veikia daug organizacijų, edukacinių tyrimo institucijų, švietimo tobulinimo biurų, gabių vaikų ugdymo draugijų tokių kaip, „Bildung und Begabung“ esanti Vokietijoje, Nijmegeno universiteto gabumo tyrimų centras esantis Olandijoje, tarptautinė Europos gabių vaikų ugdymo taryba. Organizacijų tikslai – pastebėti ir ugdyti vaikų gabumus. Rengti seminarus mokytojams, teikti informaciją apie gabius vaikus, jų identifikavimą. Taip pat kurti gabiųjų vaikų ugdymo modelius pamokoje ir mokykloje. Skatinti bendradarbiavimą tarp mokyklų ir kitų panašaus pobūdžio institucijų (Narkevičienė, 2007).

Remiantis pasaulio, o ypač Vakarų valstybėmis, švietimo teorijomis, humanistinės pedagogikos principais, pagrindinis Lietuvos ugdymo mokykloje tikslas yra siejamas su savarankiškos ir kūrybingos asmenybės puoselėjimu. Svarbu ugdyti tautišką žmogų, mylintį savo šalį, bei žmogų. Tokias idėjas jau seniai skleidė šalies šviesiausi pedagogai tokie kaip Šalkauskis, Maceina, Grinius ir kt. (Jackūnas, 2006).

Užsienio valstybės, tokios kaip JAV, Olandija, Vokietija, Prancūzija ir kt. gabių vaikų ugdymo atžvilgiu yra labai pažengusios. Todėl išsamesnei gabių vaikų analizei yra pasirenkamos šių šalių gabių vaikų ugdymo žinios ir sukaupta patirtis. Šios šalys turi senas ir galias gabių vaikų ugdymo tradicijas bei yra sukaupusios nemažą patirtį šioje srityje. Vokietijoje 1985 m. įkurta gabių vaikų ugdymo draugija (Bildung und Begabung, e.V.), kurios tikslas organizuoti gabių vaikų ugdymą, rinkti ir platinti įvairią informaciją apie gabių vaikų ugdymą. Gabumų tyrimų centras Olandijoje, Nijmegeno universitete pradėjo veikti 1988 m. Šio centro tikslas yra skatinti ir remti gabumų tyrimus, taip pat rengiami seminarai mokytojams, gabių vaikų mokytojų rengimas. Austrijoje veikia gabiųjų ugdymo ir gabumų tyrimo centras. Centro tikslas yra teikti informaciją apie gabumus ir gabumų ugdymą, gabių vaikų identifikaciją. Kurti gabiųjų ugdymo modelius. Organizuoti mokytojų kvalifikacijos kursus, seminarus. (Narkevičienė, 2007). Vakarų šalys buvo pirmosios, kurios pradėjo domėtis gabiais ir jų ugdymu. Lietuvoje galima pasidžiaugti, jog vis daugiau dėmesio skiriama gabiųjų vaikų ugdymui. Yra sudarytos sustiprintos ugdymo programos, taip pat pagal sustiprinto ugdymo programą gali dirbti mokytojas, įgijęs ne žemesnę kaip vyresniojo mokytojo kategoriją. Taip pat darbui su gabiais vaikais sėkmingumui turi įtakos: asmens, atsakingo už šį darbą, buvimas mokykloje. Materialinė mokyklos bazė: biblioteka, specialus inventorių ir t.t. (Narkevičienė, 2007). Taigi suprantama, kad reikalavimai keliama ne tik mokiniams, ugdymo programoms, bet ir mokytojams, siekiant, kad kiekvieno vaiko gabumai būtų pastebėti ir maksimaliai realizuoti.

.Remiantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-38, gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo sistemos sukūrimo ir mokyklų šiems vaikams prieinamumo didinimo veiksmų plane minima, kad gabiems vaikams atrinkti įkurtos programos tokios kaip „Gabių vaikų akademija“, kurioje dalyvauti gali 2–4 klasių mokiniai. Mokiniais, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, dėl išskirtinių asmens gabumų menams, veikia specializuoto ugdymo krypties programų įgyvendinančių mokyklų, tokių kaip: Nacionalinėje Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų mokykla, Šiauliuose – S. Sondeckio menų gimnazija, bei kitos. Organizuojamos šalies ir tarptautiniu mastu olimpiados, konkursai.

Gabių vaikų ugdymui labai svarbu, kad būtų aukštas akademinis mokymo lygis, suinteresuoti bei motyvuoti tėvai ir pedagogai, lėšos, įrenginiai, knygos, inventoriūs. Gabių vaikų ugdymo planavimo lankstumas, papildomo ugdymo įvairovė. (Narkevičienė, 2007).

Dirbantiems su gabiais vaikais reikėtų žinoti, kad paspartinus mokymo turinio įsisavinimo procesą, galima sukelti papildomų problemų. Jeigu gabus vaikas mokosi kartu su vyresniais vaikais, reikia būti atidiems, nes vyresni vaikai fiziškai bei emociškai yra brandesni. Kartais galima ir išvengti „peršokimo“ į vyresnę klasę, galima išplėsti mokymo turinį įtraukiant naujas temas, kurių vaiko bendraklasiai dar nesimoko, įtraukti sudėtingesnius temas klausimus, pateikti užduotis kurios reikalautų sudėtingesnių mąstymo procesų (Narkevičienė, 2007).

Vis didesnis dėmesys skiriamas padėti gabiems vaikams atsiskleisti, tobulėti. Didėja švietimo pagalbos specialistų susidomėjimas gabių vaikų ugdymu. Taigi reiškia, kad šalies švietimo sistema atkreipia dėmesį į gabių vaikų atpažinimo ir jų ugdymo svarbą dabartiniame šalies kontekste.

Apibendrinant galima teigti, kad muzikinis gabių vaikų ugdymas pasaulio ir Lietuvos kontekstu yra aktuali tema. Labai svarbu yra bendradarbiauti su kitoms mokymo įstaigomis, kurios taip pat susiduria su gabiaisiais, nes tik perduodant patirtį vieni kitiems, galima pasiekti geriausių rezultatų ugdant gabius vaikus. Lietuvoje ir visame pasaulyje veikia įvairių mokymo įstaigų, organizacijų, kurios padeda gabiems vaikams atsiskleisti ir lavėti.

1.4. Gabių vaikų poreikiai ir ugdymo būdai muzikos pamokoje

Gabiųjų vaikų poreikiai ir ugdymas sukelia išties nemažai problemų. Pastebėjus klasėje gabų vaiką, ir nekreipiant dėmesio į jo gabumus, galima prislopinti vaiko entuziazmą, motyvaciją, padaryti neabejotiną žalą vaikui (Vilkeliene, 2007). Kiekvienas gabumas sukelia tam tikrą įtampą jį supančiai aplinkai. Gabūs vaikai yra stipriai motyvuoti, nuolatos klausinėja mokytojų, bei tėvų įvairių klausimų, siekia plėsti savo žinių spektrą. Tėvai ir pedagogai turi skirti nemažai laiko ir dėmesio tokio vaiko poreikiams. L.K. Silverman, atlikus gabių vaikų tyrimus, pataria, kad reikia

stengtis geriau suprasti jų poreikius: daug kalbėtis, skatinti, sudaryti sąlygas dirbti savarankiškai, parengti mokymosi medžiagą pagal aukštesnius standartus. Muzikai gabių vaikų poreikiai yra: būti pripažintam gabiam, mylimam, vaikas nori, kad aplinkiniai suprastų ir įvertintų jo poreikį muzikuoti, muzikos reikšmę jam, kaip asmenybei (pgl. Vilkelienė, 2007).

Pedagogas, ištyręs gabaus vaiko interesą muzikai, gali parinkti tam tikrą veiklą, kuri atitiktų jo poreikius. Patartina mokytojui daugiau kalbėtis su gabiu vaiku, sužinoti, kaip jis pats įvertina savo gabumus, kokie jo poreikiai. Reikėtų išsiaiškinti kiek mokinys skiria laiko muzikai po pamokų, ką jis norėtų nuveikti muzikos srityje. Tuomet, kai susipažįstama su gabųjų poreikiais, galima planuoti ugdymą. Reikia išsiaiškinti kokie ugdymo būdai priimtinausi gabiems vaikams, kad pamokos metu nebūtų nuskriaudžiami kiti vaikai (Vilkelienė, 2007).

Ugdyti vaiko gabumus reikalinga pedagogų globa bei skatinimas. Svarbu, kad būtų sudarytos sąlygos vaiko gabumams atsiskleisti, tobulinti jų įgūdžius (Johnsen, Kendrick, 2005). Mokykla turėtų įdiegti lanksčią organizacinę formą, pagal kurią galėtų dirbti entuziastingai nusiteikę mokytojai. Turėtų egzistuoti skatinamoji medžiaga ir galimybės. Medžiaga turėtų būti įvairi, žadinanti mokinio smalsumą. Galimybės praturtinti eilinę pamoką bei paspartinti išmokti mokomąją medžiagą turi tapti taisyklė, o ne išimtimi. Mokomoji medžiaga galėtų būti tokia, kad gabūs vaikai jaustųsi provokuojanti labiau pasistengti, turėtų būti motyvuota, kad jie norėtų pasiekti savo užsibrėžtų tikslų dirbdami ne tik su pagalba, bet ir savarankiškai (Monks, Ypenburg, 2003).

Gilinti muzikos pamokos ugdymo turinį, sudaryti sąlygas kūrybiškumui skleisti, tai gali būti ekspresijos ieškojimai, technikos tobulinimai ir kt. Muzikinių gabumų plėtotei reikalingas mokyklos bendruomenės palaikymas. Reikia sukurti palankias sąlygas, kad vaikai galėtų nuolat praktikuotis. (Vilkelienė, 2007).

Gabus vaikas yra tarsi iššūkis, nes jo ugdymui reikia, organizuotos švietimo ir mokslo institucijų veiklos, kad būtų patenkinti gabių vaikų ugdymo poreikiai. Vieną iš gabių vaikų ugdymo modelių pasiūlęs Renzulli (1986) teigia, kad gabių vaikų ugdymo modelį turėtų sudaryti šie komponentai: ugdymo tikslai ir uždaviniai, gabaus vaiko apibrėžimas, ugdymo turinys, kuris užtikrintų mokymo diferencijavimo galimybes, modelio įvertinimo procedūros. (pgl. Narkevičienė, 2007).

Mokymo diferencijavimas remiasi mokinių grupavimu pagal jų skirtingas galimybes. Ugdymo demokratiškumo įgyvendinimui reikėtų siekti, kad švietimo institucijų būtų kuo įvairesnių, kurios atitiktų ugdytinių poreikius, sugebėjimus, žinias. Labai padeda vaikų gabumus ugdyti pasirinktos, tam labiausiai tinkančios įstaigos, kur būtų mokymo diferencijavimas. Mokymo diferencijavimas yra procesas, leidžiantis individualizuoti mokymo procesą. Tai reiškia, kad galima atsižvelgti į kiekvieno ugdytinio poreikius. Gabių vaikų ugdymo modelis turėtų būti platus, dažnai

suteikti gabiems mokiniams reikiamas sąlygas neužtenka vien ugdyti instituciniame lygmenyje (Narkevičienė, 2007).

Gabių vaikų ugdymo kokybės gerinimui turi didelę reikšmę atlikti tyrimai. Reikalinga pedagogų, psichologų, mokslininkų pozicija. Neužtenka vien pripažinti gabaus vaiko poreikius, reikia tuos poreikius padėti įgyvendinti. Svarbu sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti konkursuose, olimpiadose. Instituciniame lygmenyje gabių vaikų ugdymo modelio struktūrinis elementas tai ugdymo institucijos, kuriose vykdoma gabiųjų ugdymo veikla. Papildomos ugdymo mokyklos, tokios kaip muzikos mokyklos, meno mokyklos, taip pat stovyklos, kursai yra labai svarbūs gabumų ugdymui.

Bet koku atveju neatsiejamas elementas yra pedagogas, šis asmuo bendraudamas su tėvais, ugdytiniu, gali padaryti labai svarbų dalyką – pastebėti gabų vaiką, jį skatinti, jam padėti, tikėti jo galimybėmis, išmokti naudotis kitomis arba savo susikurtomis mokymo strategijomis, siekiant skatinti mokinio savarankiškumą (Narkevičienė, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad gabių vaikų poreikiai muzikos pamokoje yra visų pirma mokytojo dėmesys ir pagalba, vaikas nori, kad pastebėtų ir suprastų jo susidomėjimą muzikiniu pasauliu, antra pedagogas turi parinkti mokomąją medžiagą atsižvelgiant į vaiko poreikius ir galimybes. Ugdymo turi būti apibrėžti tikslūs mokymo tikslai ir uždaviniai, praplėstos mokymo programos, papildomos užduotys.

2. MUZIKOS PEDAGOGŲ PASIRENGIMAS DARBUI SU GABIAIS VAIKAIS PRADINĖSE KLASĖSE

2.1. Pedagogo vaidmuo identifikuojant ir ugdant gabius vaikus

Pedagogo vaidmuo labai svarbus mokinio gyvenime, nes mokytojas suteikia žinias, įprasmina globėjo svarbą, ugdytojo ir ugdytinio santykiai turi būti gražūs, glaudūs, dvasingi. Pedagogo vaidmuo mokinio asmenybės formavimuisi yra labai svarbus. Kuo jaunesnis ugdytinis tuo didesnę svarbą jo gyvenime užima mokytojas. Savo entuziazmu, užsidegimu pedagogas gali pažadinti vaikų norą domėtis pasauliu, siekti žinių, norėti klausti ir ieškoti atsakymų. Dar nuostabiau jeigu mokytojas sugeba įdiegti norą nuolatos klausti, nes dažnai klausimai yra svarbesni už atsakymus. Gabiems vaikams ypatingai reikia mokytojų palaikymo, paskatinimo. Dažnai gabus vaikas gali nesuprasti turintis gabumų, tačiau išvalgus mokytojas, kuriam rūpi, visuomet stengsis padėti tokiam vaikui tobulėti.

Daug mokslininkų, tarp kurių Rost, Gross ir kt., nusako, kad gabius vaikus ir jų gabumų lygį galime nustatyti pasinaudoję mokinio, mokinio tėvų, draugų ir bendraklasių, bei mokytojo teikiama informacija. Pedagogo vaidmuo identifikuojant gabų vaiką išties labai svarbus. (pgl. Narkevičienė, 2007).

Karnes (1986) aprašė į ką reikėtų atkreipti dėmesį ugdant gabius vaikus. Pirmiausia reikia atkreipti dėmesį į protinį vystymąsi tai yra, kaip vaikais ugdomas atsižvelgiant į jo sugebėjimų lygį. Taip pat reikia atsižvelgti į aplinkos ypatumus: mokymosi sąlygas, materialines galimybes. Svarbu atkreipti dėmesį, kaip vaikas leidžia savo laisvalaikį. Gabūs vaikai linkę užsiiminėti įvairia veikla, jie gali mesti vieną pradėtą darbą, toliau imtis kito. Svarbu atsižvelgti į vaiko verbalinį vystymąsi, gabieji linkę pradėti kalbėti, skaityti, rašyti anksčiau, nei bendraamžiai. (pgl. Karkockienė, 2006).

Mokytojas, remdamasis savo pedagoginiu išsilavinimu ir asmenine patirtimi, gali anksčiau išvelgti vaiko gabumus, dar nespėjus jiems atsiskleisti. Pedagogas praleisdamas daug laiko su vaiku, stebėdamas jo veiklą ir elgesį pamokos metu, įvertindamas mokinio pasiekimus per tam tikrą laiką, jo gabumus, interesus atliekant veiklas pamokoje, gali suteikti daug informacijos tėvams apie vaikų gabumus ir, kaip tuos gabumus reikėtų plėtoti (Narkevičienė, 2007).

Pradinė mokykla laikoma svarbiausiu gebėjimų ugdymo etapu. Vakarų Europos šalyse pradiniame ugdyme neapsiribojama vien tik skaitymo, rašymo, skaičiavimo žinių perteikimu. Vaikai pradinėse klasėse supažindinami su platesne aplinka, mokomi būti tolerantiškais, gerbti kitą žmogų, ugdyti atsakomybės jausmą. Pradinio ugdymo sistema skatina vaikus pradėti norėti siekti žinių (Žilinskas, 1998). Suprantama, kad siekiama vaiką supažindinti su aplinka, padėti jam pažinti save, formuoti jo asmenybę. Pradinukams susidūrus su mokslo ir žinių pasauliu yra sudėtinga, nes

tai jiems nauja ir dar neatrasta sfera, todėl labai svarbi tampa mokytojo pozicija, kiek jis padės vaikams tobulėti, kaip sudomins, kaip perteiks žinias nenuslopindamas vaikų žingeidumo.

Gordonas (1999) teigia, kad muzikiniai vaiko gabumai susiformuoja apie devintuosius vaiko gyvenimo metus. Pradinės mokyklos muzikinis ugdymo tarpsnis pasižymi muzikinės raiškos įvairove, yra formuojami ne tik muzikavimo įgūdžiai, bet ir apskritai suvokimas apie muziką, kultūrą ir jos pažinimą, muzikos išraiškingumo jausmą (Lasauskienė, 2010).

Pastebėjus gabų vaiką, mokytojas turėtų pateikti specialiai parengtas kūrybines, arba papildomas užduotis, reikalaujančias sudėtingesnių sprendimo būdų, siekiant, kad vaikas pamokoje nenuobodžiautų, nes gabūs vaikai linkę greičiau išspręsti pamokos metu pateiktas užduotis. Taip pat mokytojas gali pasiūlyti gabaus vaiko tėvams paruošti kūrybines užduotis namų darbams. Mokytojas gali sudaryti galimybes saviraiškai, realizuoti savo gebėjimus, dalyvauti olimpiadose, konkursuose (Narkevičienė, 2007).

Mokytojo vaidmuo identifikuojant ir ugdant gabius vaikus labai svarbus, nes mokytojas didžiąją laiko dalį praleidžia su vaiku, jį stebėdamas ir ugdydamas, kai tuo tarpu namų aplinkoje gabus vaikas gali kartais likti ir nepastebėtas arba neįvertintas kaip gabus. Tėvams ne visada užtenka žinių ir patirties identifikuoti gabų vaiką. Tuomet pagalbos ranką gali ištiesti mokytojas. Mokytojas gali padėti tokiems vaikams save realizuoti pateikiant daugiau užduočių pamokos metu, padėti vaikams atrasti, kuri veiklos sritis jiems priimtinausia, teikia daugiausiai džiaugsmo. Sudaryti sąlygas dalyvauti vaikams olimpiadose, žinių patikrinimo konkursuose. Taip pat pedagogas gali suteikti pagalbą tėvams siekiantiems užimti kuo produktyviau savo gabius vaikus namuose. Pasiūlyti namų darbų užduotis, kurias puikiai galės atlikti be mokytojo pagalbos ir taip save lavinti ne tik mokykloje, bet ir už mokyklos ribų. Reikėtų atkreipti dėmesį ir nepaminti, kad gabųjų ugdymui reikia dirbti ir su jų tėvais.

Tėvai vienas iš svarbiausių ugdymo proceso dalyvių. Jeigu tėvai nepripažins vaiko gabumų, tai paspartintas mokymas, papildomos užduotys namuose neteiks jokių rezultatų. Tėvai žinantys apie vaiko gabumus ir prižiūrėdami vaiką namie, besirūpinantys juo nuo pirmųjų mokslo metų iki profesijos pasirinkimo ir vėliau, garantuotai palengvins vaiko ugdymą, tiek jam pačiam, tiek ugdymo įstaigoms.

Pedagogo vaidmuo identifikuojant ir ugdant gabų mokinį labai svarbus, nes mokytojo patirtis bei sukauptos žinios leis greičiau pastebėti mokinio išskirtinumą jam dar nepradėjus jo rodyti. Mokytojas praleidžiantis daug laiko su vaiku gali jam padėti. Mokytojas gali sudaryti sąlygas tobulėti vaiko gabumams pamokos metu. Taip pat labai svarbu bendradarbiavimas tarp gabiojo tėvų ir pedagogų, nes tai leis užtikrinti visapusišką gabiojo ugdymą.

2.2. Muzikos mokytojai būtinos kompetencijos darbui su gabiais vaikais pradinėse klasėse

Muzikos mokytojai dirbant su pradinėse klasių mokiniais, reikia žinoti šio amžiaus tarpsnio ypatumus. Vaikų psichologinę raidą bei kas jiems yra aktualu šiuo gyvenimo laikotarpiu.

Pradinėse klasėse mokosi 7 – 11 metų vaikai. Tokio amžiaus vaikų gyvenimo tarpsnis vadinamas viduriniąja vaikyste. Dažnai šiuo laikotarpiu mergaitės savo pasiekimais lenkia berniukus (Žukauskienė, 2012). Aštuonerių–vienuolikos metų vaikas yra gyvybingiausias, jo gyvybinės jėgos didžiausios, didelis noras bendrauti, veikti su vienmečiais. Tokio amžiaus vaikai pasižymi originalumu, humoru, žaismingumu. Vaikas yra nuolat veiklus, mėgstamam darbui skiria daug laiko. Kaip tik šiame amžiaus tarpsnyje pasireiškia vaiko gabumai. Psichologai ieško būdų, kaip kuo anksčiau pažinti vaiko gabumus (Gučas, 1990). Mokytojas dirbdamas su gabiais vaikais pradinėse klasėse turi turėti supratimą apie gabumus ir gabiuosius. Svarbu, kad mokytojas turėtų pakankamai žinių ir kompetencijų.

J. Lasauskienė, remdamasi *mokytojo profesinės kompetencijos aprašu* (2007), muzikos mokytojo kompetencijas apibūdina, kaip mokytojo žinias, įgūdžius, požiūrius ir kitas asmeninės savybės, lemiančias sėkmingą jo veiklą muzikinio ugdymo srityje. (Lasauskienė, 2010).

Muzikos mokytojo profesinės kompetencijos skirstomos į kelias kompetencijas. 1) bendrakultūrinė kompetencija, kuomet pedagogas žino aktualijas Lietuvos, Europos ir pasaulio švietime, kultūros kaitos tendencijas. Išmano edukacinės minties, mokslo bei technologijų pasiekimų taikymą mokinio ugdymosi plėtotėje. 2) bendroji pedagoginė kompetencija, kuomet suvokia nuolat kintantį pedagogo vaidmenį, išmano psichologinius ugdymo pagrindus, išmano mokinio asmenybės struktūros komponentus. 3) dalykinė kompetencija, kuomet išmano muzikinio ugdymo tikslus, metodus, principus, formas. Turi muzikos istorijos bei teorijos žinias, muzikinės kultūros akiratį. Turi estetinį skonį bei meno nuovoką (Girdzijauskienė, 2013).

Meno vaidmuo ir meninis ugdymas gali tapti svarbesniu nei iki šiol, nes stiprėja vaidmuo ugdant suvokimą apie tikrąsias, žmogiškąsias vertybes, stiprėja vaikų mokymosi motyvacija, galima lengviau įveikti neigiamas emocijas kylančias besimokant, bet kokių dalykų mokykloje (Matonis, 2000). Muzikos mokytojai išties svarbios ir būtinos jo asmeninės dorovinės savybės ugdant vaikų muzikinę kultūrą (Katinienė, 1998).

Pradinio ugdymo pakopos muzikos mokytojo veikla specifinė, nes mokytojas turi sugebėti integruoti muzikinio ugdymo turinį su kitais mokomaisiais dalykais, sudarant palankias sąlygas ugdytiniui. Pradinės mokyklos muzikinis ugdymas pasižymi muzikinės raiškos įvairove, muzikinės kalbos suvokimo formavimu, kultūros pažinimu (Lasauskienė, 2010).

Pedagogas turi pasižymėti dorovinėmis, asmeninėmis savybėmis, tokiomis kaip nuoširdumas, kūrybingumas, dėmesingumas, atvirumas. Tai liečia ne tik profesines žinias, bet ir

visapusišką muzikos mokytojo pasirengimą. Muzikinis ugdymas reikalingas mokiniams, nes suprantama, kad juo puoselėjamos šiuolaikinėje visuomenėje labai svarbios žmogaus savybės. Mokytojų rengimas turi būti orientuotas ir į vertybes susijusias su mokykla ir aplinkos kontekstu (Lasauskienė, 2010).

Vaikų ugdymo programose vienas iš lemiamų veiksmų įgyvendinant švietimo uždavinius yra pedagogų kvalifikacijos tobulinimas (Jackūnas, 2006). Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas padeda jiems geriau susipažinti su naujovėmis. Nuolat besikeičiantis ir tobulėjantis pasaulis, kuriame daug naujovių priverčia pasitempti mokymo įstaigas. Pedagogams tenka ištis nelengvas uždavinys nuolatos koja kojon žengti su besikeičiančiu pasauliu, švietimo naujovėmis. Tačiau ar tai padeda išspręsti problemą su kuria susiduria pedagogai mokydami gabius vaikus bendrojo lavinimo mokyklose? Žinoma, kad pedagogas atlieka sunkų darbą siekiant užtikrinti mokinių lavėjimą, tobulėjimą. Mokytojas atlieką labai svarbų vaidmenį mokinių ugdymo procese.

Gabių vaikų ugdymo problema ta, kad tai sudėtingas ir ilgas procesas, reikalaujantis nuolat gilintis ir domėtis ugdymo metodų būdais. Pedagogai turi nuolatos ieškoti įvairių metodų ir būdų, kaip padėti tokiems vaikams tobulėti, atsiskleisti, suteikti jiems visapusišką pagalbą pasiekti kuo geresnių rezultatų. Labai svarbu atsižvelgti į mokinių interesus, „prisijaukinti“ mokinį, žinoti jo ateities planus. Tik sistemingai, nuosekliai ir nuoširdžiai dirbant ugdoma mokinių valia, domėjimasis mokslo pasiekimais, naujienomis, suformuoja žinių sistemą kuri padeda gabiems mokiniams visapusiškai atsiskleisti (Narkevičienė, 2007).

Apibendrinant galima teigti, jog darbui su gabiais vaikai pradinėje mokykloje muzikos pedagogas turi pasižymėti ne tik sukauptomis žiniomis, įgūdžiais ir gebėjimais, bet ir asmeninėmis, dorovinėmis savybėmis. Muzikos pedagogui ištis svarbu domėtis naujovėmis, ugdymo metodais.

3. MUZIKOS PEDAGOGŲ POŽIŪRIO Į DARBĄ SU GABIAIS VAIKAIS PRADINĖSE MOKYKLOSE TYRIMAS

3.1 Tyrimo metodologija

Pirmajame tyrimo etape buvo pasitelkta mokslinė literatūros analizė. Buvo nagrinėjami šių autorių darbai – Brandišauskienė A., Nasvytienė D., Šeštokaitė A., Butkienė O., Kepalaitė A., Freeman J., Girdzijauskienė R., Gordonas E., Gučas A., Hallahan D., Kauffman J., Harland S., Jackūnas Ž., Jareckaitė S., Johnsen S.K., Kendrick J., Kiliuvienė D., Katinienė A., Lasauskienė J., Laužikas J. bei sisteminamos jų mintys.

Tyrimui atlikti buvo taikyta anketinė apklausa, kurios pagrindinis tikslas buvo išsiaiškinti respondentų požiūrį į tyrimo objektą. Anketa sudaryta iš atvirų ir uždarų klausimų, kurie sugrupuoti į anketų klausimų blokus. Pirmiausia demografiniais klausimais buvo siekiama sužinoti respondentų lytį, amžių, išsilavinimą, darbo stažą ir kvalifikaciją. Antroje anketos dalyje buvo pateikti 24 teiginiai, apibūdinantys gabų vaiką. Respondentai galėjo šiuos teiginius įvertinti, kaip tinkančius arba netinkančius gabiam vaikui apibūdinti. Toliau mokytojai turėjo atsakyti į 5 klausimus, apie gabaus vaiko identifikavimą, gabaus vaiko atpažinimo būdus, kiek gabių vaikų mokosi jų mokyklose bei apie individualias užduotis gabiems vaikams. Taip pat anketoje respondentų buvo prašoma įvertinti esamą situaciją gabių vaikų ugdymui jų mokyklose. Šioje anketos dalyje buvo siekiama išsiaiškinti kokios sąlygos yra mokyklose gabių vaikų ugdymui bei kokių sąlygų pageidauja pedagogai. Toliau sekė klausimai, kuriais buvo norima sužinoti ko trūksta mokyklose dirbant su gabiais vaikais, bei tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo svarbą. Anketos klausimai suformuluoti paprastai ir aiškiai, pereinant nuo vieno prie kito. Tyrimo duomenys pateikiami lentelėse ir diagramose.

Anketos buvo išdalintos Šiaulių miesto bei rajono muzikos mokytojams, vedantiems pamokas pradinėse klasėse, 2015 metų balandžio mėnesį. Respondentai buvo informuoti, kad anketos yra anonimiškos ir jų duomenys bus panaudoti rašant bakalauro darbą apie muzikos pedagogo darbo su gabiais vaikais pradinėje mokykloje ypatumus. Gauti duomenys tyrimui apdoroti kompiuterine Microsoft Office Excel programa.

3.2 Tyrimo duomenų analizė

Anketinėje apklausoje dalyvavo 42 Šiaulių miesto bei rajono atsitiktine tvarka pasirinkti muzikos mokytojai, kurie veda pamokas pradinėse klasėse. Pirmiausia anketoje respondentams buvo užduoti demografiniai klausimai. Pirmuoju demografiniu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti

respondentų lytį. Kaip matome (1 lentelėje), didžiąją (39) respondentų dalį sudaro moterys, tai yra 93 procentai apklaustųjų ir 3 vyrai (7 procentai respondentų).

1 lentelė

Respondentų lytis (N=42)

Lytis	Skaičius	Procentai
Vyrai	3	7
Moterys	39	93

Pagal Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2013 metų duomenis žinome, kad mokytojų moterų dalis šalies mokyklose per 2008–2012 m. nesikeitė ir sudarė vidutiniškai 87,9 proc. Pradinių klasių mokytojų moterų dalis taip pat sudaro didelį procentą. Iš gautų anketos duomenų matome (žiūrėti 1 lentelę), kad didžioji dalis mokytojų vedančius muzikos pamokas pradinėse klasėse yra moterys (93 procentai). Galime daryti išvadą, kad ne vien muzikos pedagogų, bet ir apskritai visų pedagogų dėstančių Lietuvos mokyklose didžiąją daugumą sudaro moterys. Tai atitinka bendrąją šalies vidurkį.

Toliau buvo norima sužinoti respondentų amžių. Kadangi respondentų amžius svyravo nuo 27 iki 61 metų, duomenys buvo suskirstyti į penkias grupes (žiūrėti 2 lentelę). 41–50 metų amžiaus mokytojų buvo daugiausia, net 17, o tai sudaro 43 procentus apklaustųjų. 20-30 metų amžiaus respondentų buvo tik vienas. Tai sudaro tik 2 procentus visų apklaustųjų.

2 lentelė

Respondentų amžius (N=42)

Metai	20-30	31-40	41-50	51-60	61-70
Respondentų skaičius %	1 (2%)	10 (24%)	17 (43%)	12 (29%)	1 (2%)

Iš šių duomenų galima daryti išvadą, kad daugiausia Šiaulių miesto ir rajono pradinių klasių muzikos mokytojais dirba vyresnio amžiaus žmonės, o tai leidžia teigti, kad mokytojai turi sukaupę pakankamai daug patirties. Taip pat galime manyti, kad jauniems ką tik baigusiems mokslus muzikos pedagogams sudėtinga susirasti darbą pagal specialybę. Iš gautų duomenų matome (žiūrėti 2 lentelę), kad vos vienas respondentas yra jauno 20-30 amžiaus pedagogas.

Taip pat svarbu sužinoti ir mokytojų darbo stažą (žiūrėti 3 lentelę). Šis rodiklis padės įvertinti mokytojų sukaupę patirtį dirbant su gabiais vaikais. Atliekant apklausą buvo pastebėta, jog didžioji dalis mokytojų turi 10-20 metų pedagoginį stažą, tai sudaro 36 procentus apklausoje dalyvavusių mokytojų. Ne ką mažesnę procentą sudaro pedagogai turintys 21-30 metų pedagoginį darbo stažą, tai sudaro 33 procentus.

Respondentų darbo stažas (N=42)

Darbo stažas metais	Iki 10	11-20	21-30	30 ir daugiau
	4 (10%)	15 (36%)	14 (33%)	9 (21%)

Galime daryti išvadą, kad muzikos mokytojai dėstantys padinėse klasėse turi sukaupę daug patirties. Galima numanyti, kad mokytojai baigę aukštąsias mokyklas jau būdami laisvoje Lietuvoje, todėl jų žinios yra pakankamai „šviežios“ ir galbūt dėstant vaikus yra imamasi naujovių, semiamasi žinių iš vakarų valstybių ugdymo modelių, kadangi daugumos mokytojų darbo stažas yra nuo 10 iki 20 metų.

Atliekant anketinę apklausą taip pat buvo domimasi kokį išsilavinimą turi respondentai (žiūrėti 4 lentelę). Aukštąjį universitetinį išsilavinimą nurodė 39 respondentai, tai sudaro 93 procentus visų apklausoje dalyvavusių mokytojų, 1 mokytojas turi kolegini išsilavinimą, ir 2 respondentai pažymėjo kita, tačiau anketoje nenurodė, koks jų išsilavinimas. Kadangi dviejų respondentų darbo stažas siekė 30 metų, galime tik numanyti, kad jie yra įgiję seniau vadiną pedagoginio instituto išsilavinimą.

Respondentų išsilavinimas (N=42)

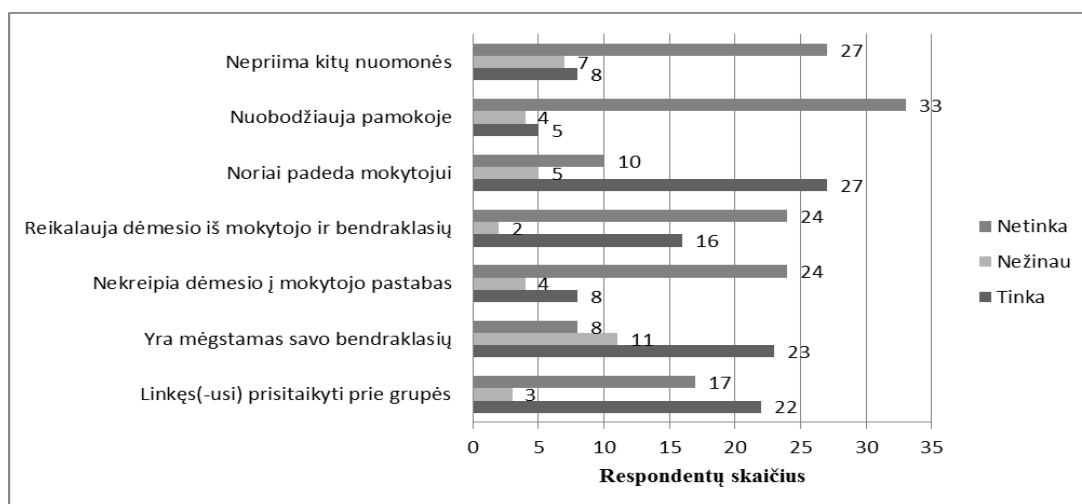
Išsilavinimas	aukštasis universitetinis	aukštasis koleginis	kita
Respondentai %	39 (93%)	1 (2%)	2 (5%)

Galime teigi, kad beveik visi Šiaulių miesto ir rajono mokyklose dirbantys pradinį klasių muzikos mokytojai turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Tai parodo, kad pedagogai dirbantys su mokiniais yra įgiję pakankamai žinių dar prieš pradėdami dirbti mokyklose.

Taipogi buvo siekiama išsiaiškinti kokia mokytojų kvalifikacija. Beveik visi respondentai savo kvalifikacija nurodė, kaip mokytojo metodininko, tokių buvo 36 (86 %). Vienas (2 %) mokytojas savo kvalifikaciją nurodė, kaip vyresniojo mokytojo ir likę 5 (12 %) respondentai savo kvalifikacija nurodė, kaip mokytojo. Galime daryti išvadą, kad beveik visi respondentai turi įgiję mokytojo metodininko kvalifikaciją. Galime manyti, kad mokytojai nori tobulėti ir yra suinteresuoti siekti žinių savo darbo srityje.

Antruoju anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti pagal kokius požymius mokytojai atpažįsta gabų vaiką. Buvo pateikti 24 teiginiai su kuriais pedagogai galėjo sutikti arba ne. Pirmuoju teiginiu buvo siekiama išsiaiškinti ar visi vaikai yra gabūs muzikai. Su tuo sutiko tik 10 procentų respondentų, likę 90 procentų apklaustųjų nesutiko su šiuo teiginiu. Vadinasi, kad beveik visi

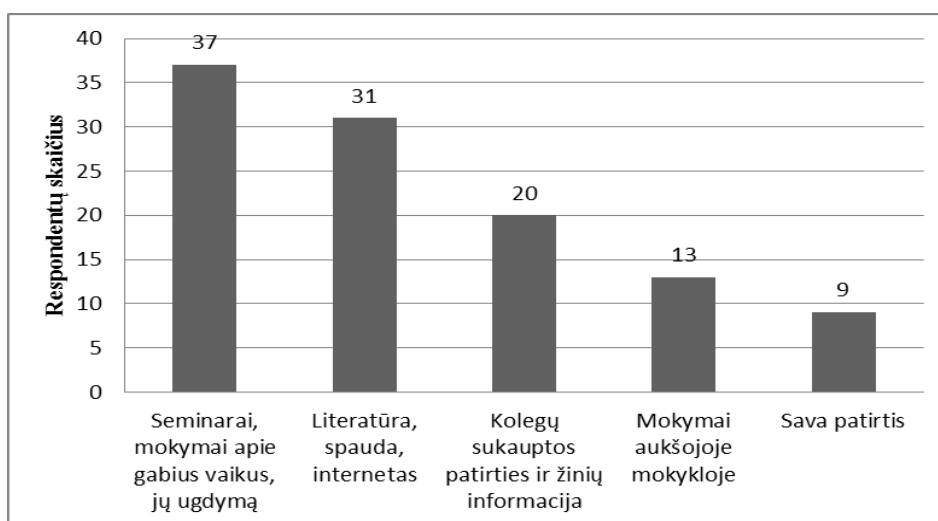
apklaustieji respondentai mano, jog nevysi vaikai gabūs muzikai. Kiti teiginiai aprėpė 23 požymius. Iš jų mokytojai vienareikšmiškai išskyrė 8, pagal kuriuos, jų nuomone, galima atpažinti gabų vaiką. 1. Yra sukaupęs daug vairių žinių. 2. Greitai atlieka užduotis pamokos metu. 3. Yra motyvuotas darbui. 4. Dažnai išreiškia norą tobulėti, siekti žinių. 5. Gretai mokosi naujų dalykų. 6. Domisi įvairiomis naujovėmis. 7. Puikiai samprotauja. 8. Mokosi geriau už kitus, lengviau supranta mokytojo aiškinimą. Paveiksle yra pateikiami kiti požymiai, dėl kurių pedagogų nuomonės išsiskyrė (žiūrėti 1 paveikslą). Reikalauja dėmesio iš mokytojo ir bendraklasių, 16 respondentų pažymėjo, kaip tinkantį teiginį apibūdinti gabų vaiką. Freeman (2007) dažnai pabrėžia, kad gabūs mokiniai stengiasi atkreipti mokytojo ir bendraklasių dėmesį, norėdami, kad jų atlikti darbai, nuopelnai būtų įvertinti ir pagirti. Gabiems vaikams labai svarbus aplinkinių palaikymas, supratimas ir paskatinimas, tačiau ne visuomet galima vadovautis šiuo požymiu, dažnai tai signalizuoja apie vaiko hiperaktyvumą, o ne gabumą.

1 pav. Požymiai, galintys parodyti, kad vaikas yra gabus (N=42)

Remiantis ilga mokslininkų, pedagogų, psichologų, tokių kaip Gordon, Hany, Freeman, Narkevičienė ir kt., gabių vaikų stebėjimo ir darbo patirtimi žinome, kad yra išskirti tam tikri požymiai, pagal kuriuos galime nustatyti ar vaikas pasižymi gabumais. Galime daryti išvadą, kad respondentai puikiai žino šiuos pagrindinius požymius, pagal kuriuos gali atskirti gabų vaiką. 1. Yra sukaupęs daug vairių žinių. 2. Greitai atlieka užduotis pamokos metu. 3. Yra motyvuotas darbui. 4. Dažnai išreiškia norą tobulėti, siekti žinių. 5. Gretai mokosi naujų dalykų. 6. Domisi įvairiomis naujovėmis. 7. Puikiai samprotauja. 8. Mokosi geriau už kitus, lengviau supranta mokytojo aiškinimą. Šiuos požymius respondentai vienareikšmiškai išskyrė, kaip pirmuosius signalus atpažinti gabų vaiką, juos anketoje pažymėję, kaip visiškai tinkančius požymius gabiems vaikams. Tai reiškia, kad mokytojai atpažinę gabius vaikus, pagal šiuos požymius, gali pritaikyti įvairius ugdymo metodus, siekiant padėti jiems tobulėti.

Toliau buvo norima sužinoti, kur pedagogai įgijo žinių apie gabaus vaiko identifikavimą. Buvo pateikti 4 galimi variantai bei palikta vietos pedagogams įrašyti patiems, kur jie įgijo žinių. Taip pat mokytojai galėjo pažymėti visus jiems tinkančius variantus (žiūrėti 2 paveikslą). Net 37 respondentai teigia, kad žinių apie gabaus vaiko identifikavimą jie įgijo seminaruose, mokymuose. Taip pat nemaža dalis respondentų (31) teikia, kad apie gabaus vaiko identifikavimą įgavo žinių iš literatūros, spaudos ir interneto. Tai nestebina, nes literatūra, internetas, spauda yra lengviausiai prieinami šaltiniai, taip pat reikalaujantys nedidelių finansinių resursų. Taip pat duomenys rodo, kad mokytojai noriai bendrauja tarpusavyje, dalinasi patirtimi ir žiniomis. Tik 13 respondentų nurodė, kad žinių apie gabaus vaiko identifikavimą įgijo mokymdamiesi aukštosiose mokyklose.

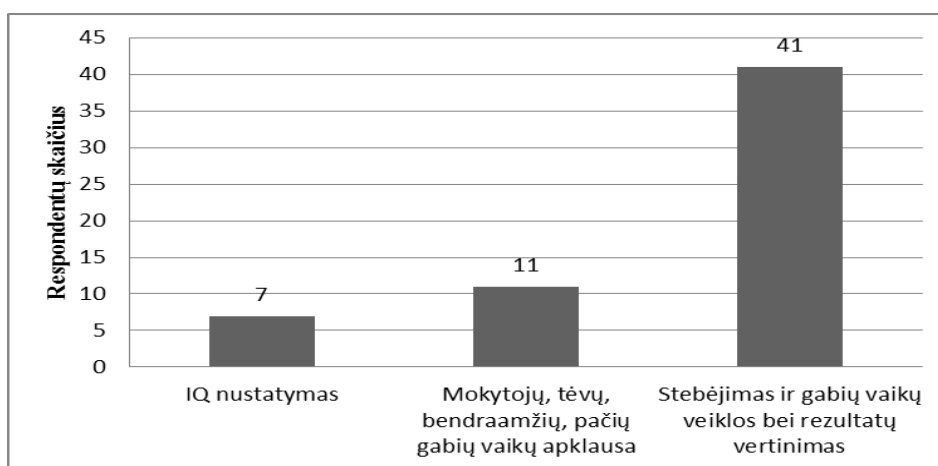
2 pav. Gabaus vaiko identifikavimo šaltiniai (N=42)

Gali daryti išvadą, kad ruošiant pedagogus aukštosiose mokyklose nėra skiriama pakankamai daug dėmesio tam, kad jie gebėtų atpažinti gabius vaikus. Todėl aukščiau pateikti duomenys parodė, kad mokytojai ieško kitų įvairių būdų plėsti savo turimas žinias. Mokytojai stengiasi dalyvauti kiek įmanoma daugiau specialiuose seminaruose, arba patys individualiai ieško informacijos internete, spaudoje bei kituose šaltiniuose.

Toliau buvo labai įdomu sužinoti kiek vaikų besimokančių respondentų klasėse pasižymi gabiais vaikams būdingais požymiais. Gauti rezultatai privertė nustebti, nes buvo labai skirtingi. Didžiausią procentinę dalį, net 80 procentų savo mokinių, kaip vaikus pasižyminčius gabiais vaikams būdingais požymiais nurodė viena mokytoja. 3 apklaustieji pažymėjo, kad jų klasėse yra 50 procentų tokių vaikų. Net 11 mokytojų nurodė, kad jų dėstomose klasėse mokosi iki 5 procentų gabių vaikų. Taip pat nemaža dalis respondentų (17) nurodė, kad gabių vaikų jų dėstomose klasėse yra nuo 10 iki 20 procentų. Apie 25-35 procentus gabių vaikų dėstomose klasėse nurodė 10 respondentų. Apibendrinat šiuos rezultatus galime teigti, kad vieningos nuomonės nėra.

Rezultatai pasiskirstė daugmaž po lygiai. Apskaičiavus vidurkį gauname tik 17 procentų tokių vaikų. Todėl galime daryti išvadą, kad Šiaulių miesto bei rajono pradinėse mokyklose gabūs mokiniai sudaro nedidelę mokinių dalį.

Trečioje anketos klausimų dalyje buvo siekiama išsiaiškinti kokius metodus mokytojai naudoja tam, kad atskirtų gabų vaiką. Mokslininkai, psichologai bei pedagogai vieningai sutaria, kad reikia kuo greičiau pasistengti pastebėti vaiko gabumus, kad vėliau būtų sudaromos pačios palankiausios sąlygos tiems gabumams plėstis ir tobulėti. Gordonas teigia, kad vaiko gabumai labiausiai pasimato iki jam sukankant devyneri metai. Todėl buvo labai įdomu išsiaiškinti ar mokytojai naudojami kokiais nors atpažinimo metodai ir jei taip, tai kokiais. Buvo pateikti 3 galimi gabių vaikų atpažinimo metodai iš kurių jie galėjo pažymėti daugiau nei vieną atpažinimui taikomą metodą. Taip pat buvo palikta vietos patiems mokytojams įrašyti kitus atpažinimo metodus kuriuos jie naudoja, jeigu jų pasigedo lentelėje. Kaip matome (3 paveikslę) visi mokytojai sutiko, kad naudojami būtent tais metodais, kurie buvo pateikti lentelėje. Beveik visi mokytojai (41) pažymėjo, kad gabų vaiką atpažįsta stebėdami vaikus, bei vertindami jų veiklos rezultatus tiesiog pamokos metu. Labai maža dalis mokytojų tik 7 iš visų apklaustųjų atlieka grupinius arba individualius testus vadinamus IQ (intelektu) testais.

3 pav. Gabaus vaiko atpažinimo metodai (N=42)

Tai rodo, kad mokytojai stebi, analizuoja, bando rasti įvairių gabumų užuomazgų. Taip pat galime manyti, kad apie IQ (intelektu) testo pritaikymą ir naudojimą gabių vaikų atpažinimo metu yra suteikiama mažai informacijos. Gali būti, kad toks metodas dar nėra priimtinas ir populiarus Lietuvoje, kaip pavyzdžiui kitose pasaulio šalyse, tokiose kaip Šiaurės Amerika, Australija, Didžioji Britanija, Prancūzija ir kt. Galbūt mokytojai mieliau pasikliauja jų pačių stebėjimais, patirtimi, tėvų, bei bendraklasių teikiama informacija.

Vieni iš svarbiausių šios anketos klausimų buvo apie papildomas užduotis pamokos metu ir po pamokų. Buvo siekiama išsiaiškinti ar mokytojai skiria papildomas užduotis gabiams vaikams pamokų metu, bei namų darbams (5 lentelė). Remiantis Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros atlikto išorinio mokyklų vertinimo rezultatais (2013), didžioji dalis Lietuvos pedagogų orientuojasi į vidutiniškai besimokančius vaikus. Tik 3–4 proc. visų vertintų Lietuvos mokyklų diferencijuoja užduotis ir dirba su gabiaisiais. Bet vėlgi dažniausiai šios mokyklos gabiuosius motyvuoja siekti daugiau ne per pamokas, o po pamokų, būreliuose, arba tiesiog užduoda papildomas užduotis atlikti namuose, kaip namų darbą. Žinant šiuos duomenis buvo labai įdomu išsiaiškinti ar mokytojai skiria papildomas užduotis, jeigu taip, tai kokias. Pirmuoju atveju papildomas užduotis pamokose pastebėjus, kad vaikas yra gabus skiria net 74 procentai visų apklaustųjų. Pedagogai gabiams vaikams skiria sudėtingesnius kūrinius groti dūdele, pamokos metu duoda atlikti solo partijas, yra pateikiamos olimpiadinės užduotys. Keletas mokytojų nurodė, kad gabiams vaikams skiria būtent gabių vaikų vystymuisi suformuotas užduotis iš įvairiausių šaltinių, enciklopedijų. Taipogi mokytojai teigė, kad gabiams vaikams pamokos metu skiria kūrybines užduotis, kurti ritmą, melodiją, padainuoti antru ar trečiu balsu, pademonstruoti muzikos kūrinių instrumentu. Nemažai mokytojų, kaip papildoma veiklą – pagalbą įrašė tai, kad gabūs vaikai pamokas metu gabieji atlikę užduotis greičiau nei jų bendraklasiai turi galimybę padėti silpniau besimokantiems.

5 lentelė

Mokytojai kurie pateikia papildomas užduotis gabiams vaikams (N=42)

	Taip	Ne
Mokytojai pateikiantys individualias užduotis gabiams vaikams pamokos metu	31 (74 %)	11 (26%)
Mokytojai užduodantys papildomus namų darbus gabiams vaikams	11 (26%)	31 (74%)

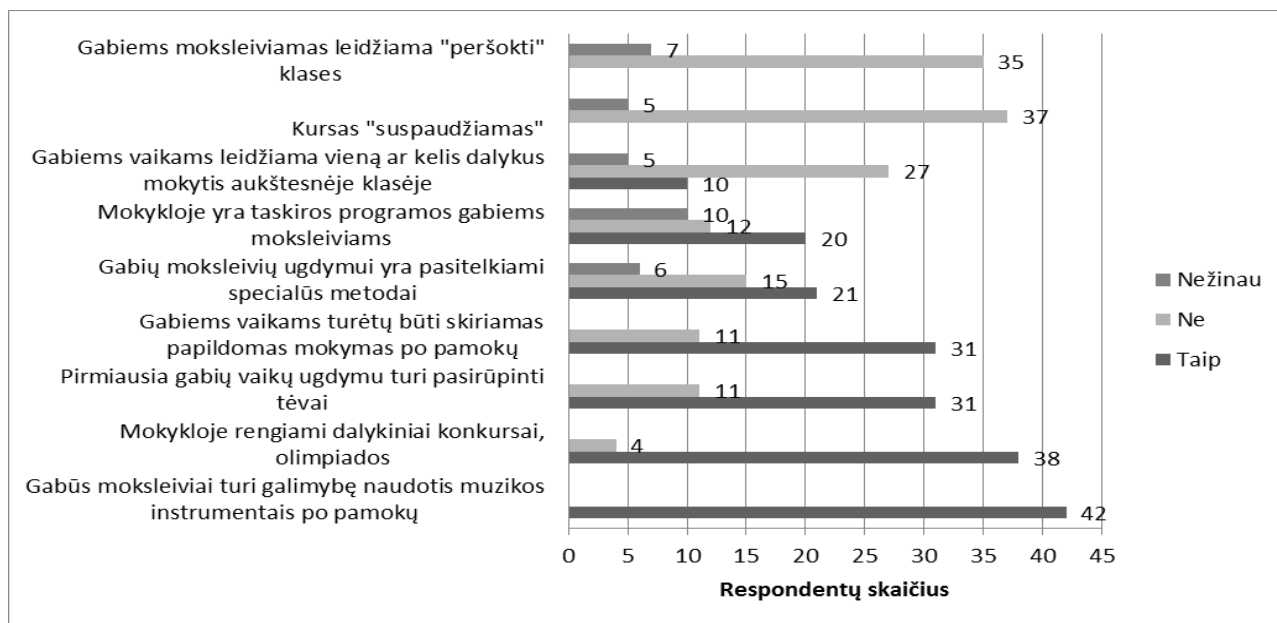
Dauguma mokslininkų, pedagogų, psichologų tokių kaip Narkevičienė (2007) teigia, kad pastebėjus gabų vaiką, mokytojas turėtų pateikti specialiai parengtas kūrybines, arba papildomas užduotis, reikalaujančias sudėtingesnių sprendimo būdų, siekiant, kad vaikas pamokoje nenuobodžiautų, nes gabūs vaikai linkę greičiau išspręsti pamokos metu pateiktas užduotis. Mokytojas gali sudaryti galimybes saviraiškai, realizuoti savo gebėjimus, dalyvauti olimpiadose, konkursuose. Galime daryti išvadą, kad pedagogai skiria pakankamai dėmesio gabiams vaikams pamokos metu. Mokytojai siekia padėti vaikams tobulėti, siekti užsibrėžtų tikslų. Nėra susikoncentruojama tik į vidutiniškai ar silpnai besimokančius vaikus.

Paklausus mokytojų, ar jie skiria papildomas užduotis gabiams vaikams namuose, atsakymai tapo priešingi nei ankščiau nagrinėtame klausime apie papildomas užduotis pamokos metu. Papildomas užduotis atlikti namuose skiria tik 26 procentai respondentų, tai yra tik 11

apklaustųjų (5 lentelė). Tai parodo, kad daugelis mokytojų su gabiais vaikais noriai dirba ir skiria jiems papildomas užduotis tik pamokos metu. Paklausti kokie tie darbai yra, mokytojai įvardino, kad gabiems vaikams yra užduodama papildomai mokinkis groti dėdėle. Taip pat užduodama atlikti papildomas užduotis iš pratybų, pateikiami sunkesni, sudėtingesni namų darbai, olimpiadinės užduotys. Pedagogai gabiems vaikams užduoda pasižiūrėti sekančios pamokos užduotis, paruošti pristatymą mokiniui aktualia ir mėgstama tema bei pristatyti klasės draugams pamokos metu. Įtvirtinti motyvus sugrotus klasėje fleitute.

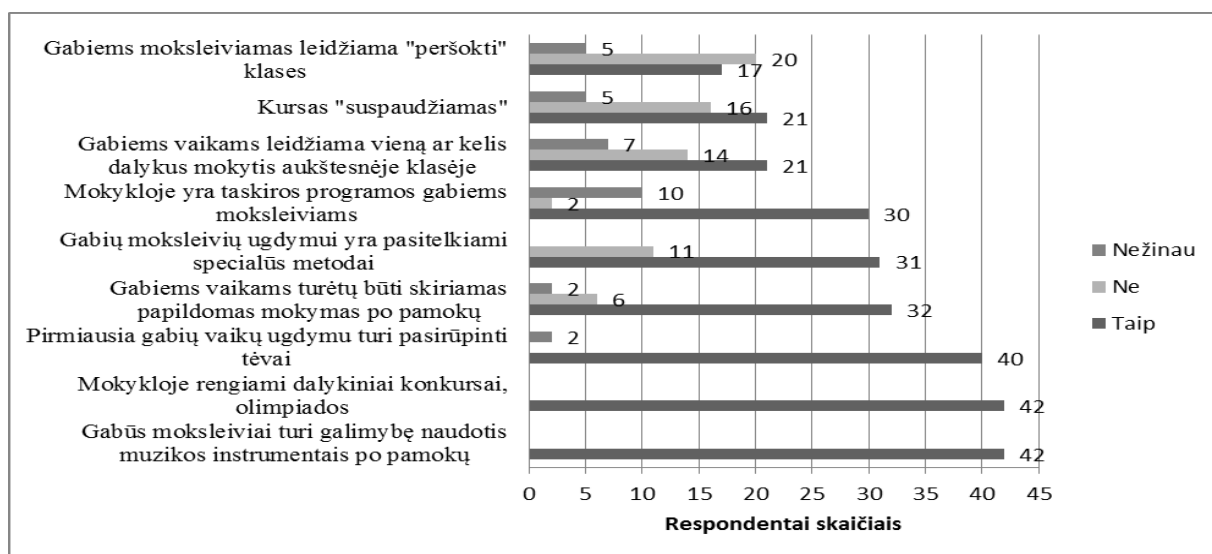
Galime daryti išvadą, kad mokytojai gabių vaikų ugdymui namuose neskiria daug dėmesio, tai palikdami tėvų atsakomybei bei pareigai. Nors Narkevičienė pabrėžia, kad mokytojai turėtų pasiūlyti gabaus vaiko tėvams paruošti kūrybines užduotis namų darbams. Mokytojai yra labiau suinteresuoti padėti gabiems vaikams tobulėti pamokos metu. Mokytojai skatina mokinius ištiesti pagalbos ranką silpniau besimokantiems, taip gerindami bendrą klasės harmoniją. Mokiniai taip mokomi gerinti tarpusavio santykius, išlikti draugiškiems, padėti vieni kitiems.

Ketvirtojoje anketos klausimų dalyje respondentų buvo prašoma įvertinti esamas sąlygas gabių moksleivių ugdymui jų mokyklose. Mokytojai pateiktus sąlygų teiginius galėjo įvertinti, kaip esančius jų mokykloje arba ne. Taip pat buvo siekiama išsiaiškinti kokių sąlygų mokytojai pageidauja gabių moksleivių ugdymui. Būtent ši anketos dalis atskleidė esamas bei pageidaujamas sąlygas (žiūrėti 4 paveikslą). Žinoma, kad tokiose šalyje, kaip Izraelis, Vokietija ir kt. kiekvienas gabus vaikas besimokantis tam tikru jo gyvenimo laikotarpiu, priklausomai nuo jo žinių, sugebėjimų lygio, gali pasirinkti tam tikro lygio ir profilio mokymo įstaigas. Kitose šalyje tokiose kaip Švedija, Suomija ir kt. mokymasis kartu su visais, vaikas gali dirbti pagal savo individualizuotą, atitinkančią jo polinkius ir galimybes programą. Taip pat yra kitas būdas kurį galime apibrėžti, kaip itin neorganizuotą ugdymą gabiems vaikams, kuomet gabieji mokosi kartu su visais, nesinaudojant nei specialiomis mokyklomis, nei individualizuotomis programomis. Todėl buvo labai įdomu sužinoti, kokios esamos bei pageidautinos sąlygos gabiems vaikams yra Šiaulių miesto bei rajono pradinėse mokyklose. Kad gabiems vaikams nėra sąlygų vieną ar kelis dalykus mokytis aukštesnėje klasėje, pažymėjo 27 respondentai. Tuo tarpu net 21 respondentas pageidautų, kad būtų leidžiama gabiems vaikams vieną ar kelis dalykus mokytis aukštesnėje klasėje (5 paveikslas). Beveik pusė apklaustųjų tai yra 20 respondentų nurodė, kad jų mokyklose yra specialios gabiems vaikams pritaikytos ugdymo programos (žiūrėti 4 paveikslą). Nagrinėjant pageidaujama situaciją šiuo klausimu, net 30 apklaustųjų norėtų, kad jų mokomose mokyklose būtų atskiros programos gabiems vaikams (žiūrėti 5 paveikslą).

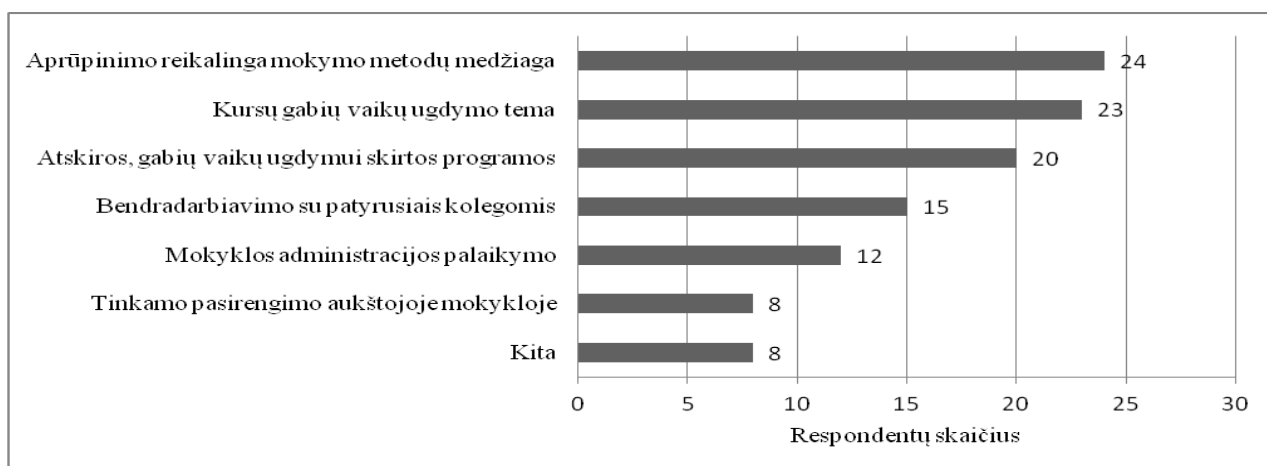
4 pav. Esamos sąlygos dirbti su gabiais vaikais mokykloje (N=42)

Galime daryti išvadą, kad mokyklos pakankamai pažengusios gabių vaikų ugdymo klausimu. Dauguma mokyklų turi pritaikytas ugdymo programas gabiesiems, mokyklose rengiami dalykiniai konkursai ir olimpiados. Taip pat mokiniai turi galimybę naudotis muzikos instrumentais po pamokų. Jaučiamas ir didelis mokytojų noras lygiuotis į vakarų valstybes, kuriuos yra ženkliai labiau pažengusios gabių vaikų ugdymo klausimu. Mokytojai norėtų, kad mokiniams būtų sudaromos sąlygos „peršokti“ klases, arba „suspausti“ dalyko mokomąją medžiagą. Tai tik įrodo, kad tiek mokytojai, tiek mokyklos administracijos juda šia nauja ugdymo linkme, kuri padėtų gabiems vaikams tobulėti.

5 pav. Pageidautinos sąlygos mokyklose, gabių moksleivių ugdymui (N=42)

Penktajame anketos bloke buvo siekiama išsiaiškinti ko trūksta dirbant su gabiais vaikais. Kaip matome (6 paveiksle) labiausiai mokytojams trūksta aprūpinimo reikalinga mokymo metodų medžiaga, šį punktą pažymėjo net 27 respondentai. Pusė apklaustų respondentų pažymėjo, kad dirbant su gabiais vaikais trūksta, kursų gabiųjų ugdymo tema bei atskiros, gabiems vaikams skirtos ugdymo programos. Susidaro dviprasmiška nuomonė, apie kursus gabių vaikų tema. Trečiojoje anketos dalyje buvo paklausta kur mokytojai įgijo žinių apie gabius vaikus, net 37 respondentai atsakė, kad žinių šia tema įgijo kursuose, seminaruose, mokymuose apie gabius vaikus. Tik 12 respondentų, teigia, kad jų mokyklose trūksta mokyklos administracijos palaikymo dirbant su gabiais vaikais. Buvo palikta vietos respondentams įrašyti patiems ko trūksta jų mokyklose, keli respondentai pažymėjo, kad jiems tiesiog trūksta laiko parengti užduotims, labiau įsigilinti ir ieškoti įvairių metodų.

6 pav. Mokytojų nuomonė, ko trūksta mokyklose dirbant su gabiais vaikais (N=42)

Galime daryti išvadą, kad daugelyje pradinių mokyklų Šiauliuose bei Šiaulių rajone trūksta mokomosios medžiagos, instrumentų, knygų, pratybų ir kt. Taip pat sužinome, kad mokytojai aktyviai dalyvauja kursuose ir seminaruose, gabių vaikų ugdymo tema, tačiau kursų ir seminarų neužtenka, mokytojai norėtų jų daugiau. Išsiaiškinta, kad daugelyje mokyklų jaučiamas stiprus palaikymas ir pagalba iš administracijos pusės, o tai padeda sukurti palankią ir harmoningą atmosferą mokytojams darbe.

Toliau buvo norima išsiaiškinti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo svarbą vaiko gabumų vystymuisi. Buvo pateikti 5 teiginiai su 5 galimais atsakymo variantais, respondentai galėjo įvardinti teiginius, kaip visiškai tinkančius, tinkančius, nežinančius, netinkančius bei tikrai netinkančius. Susisteminus duomenis (7 paveikslas) matome, kad nesutikusių respondentų su šiais teiginiais nebuvo.

6 lentelė

Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo svarba vaiko gabumų vystymuisi (N=42)

Teiginys	Tikrai taip	Taip
Tėvų pagalba ir paskatinimas padeda vaikams tobulėti ir plėsti gabumus	35 (83 %)	7 (17 %)
Tėvai turi dalyvauti vaiko ugdyme	32 (76 %)	10 (24 %)
Tėvai turi rodyti iniciatyva bendradarbiavimui su pedagogu, prašyti pagalbos, kaip ugdyti gabų vaiką po pamokų namuose	31 (74 %)	11 (26 %)
Labai svarbu, kad vaiko tėvai ir pedagogas bendradarbiautų	30 (71 %)	12 (29 %)
Pastebėjęs vaiko gabumus, apie tai pranešu vaiko tėvams	29 (69 %)	13 (31 %)

Galime teigti, kad visi mokytojai sutinka su tuo, kad gabaus vaiko ugdyme turi aktyviai dalyvauti tėvai. Taip pat tėvų bendradarbiavimas su pedagogais padės jiems geriau pažinti vaiko gabumus. Mokytojas praleisdamas didelę laiko dalį su vaiku neišvengiamai dalyvauja vaiko ugdyme ir gyvenime. Stebėdami mokinį mokytojai gali suteikti daug naudingos informacijos vaiko tėvams apie mokinio gabumus ir tik bendradarbiaujant mokytojai gali suteikti pagalbą, patarimų, kaip namuose ugdyti vaiką, kokias užduotis jam skirti, kad nebūtų apleisti ir neplėtojami vaiko gabumai. Išvada tokia, kad mokytojai puikiai supranta, kad vaiko ugdyme turi aktyviai dalyvauti tėvai. Tai ypatingai pabrėžia psichologai. Norint padėti gabiam vaikui, vaikas turi jausti stiprų palaikymą ir pagalbą ir jį supančios aplinkos. Tik tuomet vaiko gabumai galės plėstis ir tobulėti.

IŠVADOS

1. Gabus – tai išsiskiriantis iš bendraamžių pagal gabumų lygį. Gabieji jau ankstyvajame amžiuje demonstruoja aukštus pasiekimus, tyrėja aplinką, pasižymi gera atmintimi, nebijo eksperimentuoti, yra motyvuoti darbui, savarankiškai sugeba atlikti užduotis ir siekti užsibrėžtų tikslų.
2. Identifikuoti gabiuosius galime atlikę IQ (intelektu) matavimo testą. Stebėdami gabių veiklą ir rezultatus. Taip pat, išsiaiškinta, kad tėvų, mokytojų ir draugų teikiama informaciją gali padėti identifikuoti gabųjį.
3. Gabių vaikų ugdymo modelį turėtų sudaryti šie komponentai: ugdymo tikslai ir uždaviniai, gabaus vaiko apibrėžimas, ugdymo turinys užtikrinantis mokymo diferencijavimo galimybes, modelio įvertinimo procedūros. Ugdymo medžiaga turėtų būti įvairi, žadinanti mokinio smalsumą.
4. Pedagogo vaidmuo identifikuojant gabų vaiką labai svarbus. Mokytojas remdamasis savo pedagoginiu išsilavinimu ir asmenine patirtimi gali anksčiau išvelgti vaiko gabumus, nespėjus jiems atsiskleisti. Pastebėjus gabų vaiką, mokytojas turėtų pateikti specialiai parengtas kūrybines, arba papildomas užduotis, reikalaujančias sudėtingesnių sprendimo būdų, siekiant, kad vaikas pamokoje nenuobodžiautų. Mokytojas gali sudaryti galimybes saviraiškai, realizuoti savo gebėjimus, dalyvauti olimpiadose, konkursuose.
5. Pradinio ugdymo pakopos muzikos mokytojo veikla specifinė. Mokytojas turi sugebėti integruoti muzikinio ugdymo turinį su kitais mokomaisiais dalykais, sudarant palankias sąlygas ugdytiniui. Pradinės mokyklos muzikinis ugdymas pasižymi muzikinės raiškos įvairove, muzikinės kalbos suvokimo formavimu, kultūros pažinimu. Pedagogas turi pasižymėti dorovinėmis, asmeninėmis savybėmis, tokiomis kaip nuoširdumas, kūrybingumas, dėmesingumas, atvirumas. Tai liečia ne tik profesines žinias, bet ir visapusišką muzikos mokytojo pasirengimą.
6. Mokytojai skiria pakankamai dėmesio gabiems vaikams ir jų ugdymui. Mokytojai žino, kaip juos identifikuoti, imasi įvairių ugdymo metodų tiek pamokų metu, tiek po pamokinėje veikloje. Skaito įvairią literatūrą, lankosi seminaruose ir mokymuose gabaus vaiko ugdymo tema. Pedagogai neabejoja, kad labai svarbu bendradarbiauti su gabaus vaiko tėvais, siekiant užtikrinti reikalingą ugdymą, padėsiantį gabiems vaikams tobulėti.

LITERATŪRA

1. Brandišauskienė A., Nasvytienė D., Šeštokaitytė A. (2010). *The criterion –related validity of the screening instrument for gifted*. 2nd International scientific conference gifted children: challenges and possibilities. Kaunas: Kauno technologijų universitetas.
2. Butkienė O., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brandimas: pedagoginės psichologijos įvadas studentams, mokytojams, tėvams*. Vilnius: Margi raštai.
3. Freeman J. (2007). *Būti gabiam*. Itin gabūs vaikai: iššūkiai ir galimybės, tarptautinė konferencija. Kaunas: Technologija.
4. Girdzijauskienė R. (2003). *Vaikas, muzika, kūryba*. Vilnius: Gimtasis žodis.
5. Girdzijauskienė R. (2013). *Muzikos mokytojų profesinė kvalifikacija ir tobulinimo nuotoliniu būdu galimybės*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
6. Gordonas E. (1999). *Vaiko muzikalumo puoselėjimas*. Vilnius: Kronta.
7. Grakauskaitė – Karkockienė D. (2006). *Kur dingsta kodėlčiukai?* Vilnius: Logotipas.
8. Gučas A. (1990). *Vaiko ir paauglio psichologija*. Kaunas: Šviesa.
9. Hallahan D., Kauffman J. (2003). *Ypatingieji mokiniai :specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Alma littera.
10. Harland S. (2005). *Hiperaktyvus ir labai gabus: patarimai tėvams*. Vilnius: Presvika.
11. Jackūnas Ž. (2006). *Lietuvos švietimo kaitos linkmės*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
12. Jareckaitė S. (2006). *Muzikinis ugdymas Vakarų Europoje ir Lietuvoje*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
13. Johnsen S.K., Kendrick J. (2005). *Teaching strategies in gifted education*. Prufrock Press: Inc.
14. Kiliuvienė D. (2004). *Integruotas ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
15. Katinienė A. (1998). *Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje*. Vilnius: Kronta.
16. Kazlauskaitė A. (2007). *Gabių muzikai vaikų ugdymas*. Itin gabūs vaikai: iššūkiai ir galimybės, tarptautinė konferencija. Kaunas: Technologija.
17. Lasauskienė J. (2010). *Muzikos mokytojo veikla ir kompetencijos*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
18. Laužikas J. (1974). *Mokinių pažinimas ir mokymo diferencijavimas*. Kaunas: Šviesa.
19. *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. V-38, gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo sistemos sukūrimo ir mokyklų šiems vaikams prieinamumo didinimo veiksmų planas* (2014). [žiūrėta 2015-01-06] Prieiga per internetą:
<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:_Vsr0AAqUTUJ:www.smm.lt/up

loads/lawacts/docs/649_35a1c04e432f0a1facb01c7bdb1c9303.docx+&cd=1&hl=lt&ct=clnk
&gl=lt>

20. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Lietuva, švietimas regionuose. (2013). [žiūrėta 2015-05-16] Prieiga per internetą:
<http://www.smm.lt/uploads/documents/teisine_informacija/svietimo_bukles_apzvalgos/Svietimas%20regionuose%202013%20web.pdf>
21. Matonis V. (2000). *Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos: meninio ugdymo teorija JAV*. Vilnius: Enciklopedija.
22. Mönks, Franz J. (2003). *Mūsų vaikas nepaprastai gabus: tėvams ir mokytojams*. Kaunas: Šviesa.
23. Narkevičienė B. (2007). *Gabūs vaikai: iššūkiai ir galimybės :mokslo monografija*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
24. Narkevičienė B. (2007). *Itin gabių vaikų identifikavimas*. Itin gabūs vaikai: iššūkiai ir galimybės, tarptautinė konferencija. Kaunas: Technologija.
25. *Psichologijos žodynas*. Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993. 368p. (1993).
26. Vilkelienė A. (2003). *Ypatingųjų vaikų integruotas muzikinis ugdymas: specialioji meno pedagogika*. Vilnius: Kronta.
27. Žilinskas J. (1998). *Švietimas vakarų Europos šalyse*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
28. Žukauskienė R. (2012). *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.

PRIEDAI

Gerb. respondente,

Esu Šiaulių universiteto, Menų fakulteto, muzikos pedagogikos katedros IV kurso studentė Indrė Savičiūnaitė. Atlieku tyrimą, kurio tikslas yra išsiaiškinti muzikos pedagogo darbo su gabiais vaikais pradinėje mokykloje ypatumus. Anketa yra anoniminė. Gauti duomenys bus naudojami bakalauro baigiamajame darbe. Iš anksto dėkoju už atsakymus.

Jūsų amžius:

Jūsų lytis:

- ☐ vyras
- ☐ moteris

Jūsų išsilavinimas:

- ☐ vidurinis
- ☐ aukštasis universitetinis
- ☐ aukštasis koleginis
- ☐ kita

Jūsų darbo stažas:

Kokia Jūsų kvalifikacija?

- ☐ Mokytojas
- ☐ Vyresnysis mokytojas
- ☐ Mokytojas metodininkas
- ☐ Mokytojas ekspertas
- ☐ Kita

1. **Kokie, Jūsų nuomone, požymiai rodo, kad vaikas gabus. Įvertinkite teiginius** (Atsakymą lentelėje pažymėkite X).

Teiginiai	Visiškai tinka	Tinka	Nežinau	Netinka	Visiškai netinka
Smalsus(-i), užduoda daug klausimų					
Kalba kultūringai, žodynas platus					
Nuobodžiauja pamokoje					
Linkęs(-usi) prisitaikyti prie grupės					
Dažnai imasi lyderio vaidmens					
Šaiposi iš tų, kuriems blogiau sekasi					
Puikiai samprotauja					
Yra motyvuotas(-a) darbui					
Yra sukaupęs(-usi) daug įvairių žinių					
Neturi humoro jausmo					
Noriai padeda bendraklasiams					
Greitai mokosi naujų dalykų					
Nepriima kitų nuomonės					
Greitai atlieka užduotis pamokos metu					
Yra mėgstamas savo bendraklasių					
Nekreipia dėmesio į mokytojo pastabas					
Reikalauja dėmesio ir mokytojo, ir bendraklasių					
Noriai padeda mokytojui					
Geba dirbti savarankiškai					
Domisi įvairiomis naujovėmis					
Mokosi geriau už kitus, lengviau supranta mokytojo aiškinimą					
Dažnai išreiškia norą tobulėti, siekti žinių					
Turi lakią vaizduotę					

Požymiai, būdingi gabiems vaikams, kurių neradote lentelėje (įrašykite).....

2. **Kur įgijote žinių apie gabaus vaiko identifikavimą?** (Atsakymą pažymėkite X)

- Seminarai, mokymai apie gabius vaikus, jų ugdymą
- Literatūra, spauda, internetas
- Kolegų sukauptos patirties ir žinių informacija
- Mokymai aukštojoje mokykloje
- Kita.....

3. **Kiek apytiksliai procentų vaikų, pasižyminčių gabiems vaikams būdingais požymiais, dalyvauja Jūsų pamokose?**

.....

4. **Kokius metodus naudojate siekdami atpažinti gabų vaiką?** (Atsakymą pažymėkite X)

- IQ nustatymas (atliekant grupinius arba individualius testus)

- Mokytojų, tėvų, bendraamžių, pačių gabių vaikų apklausa
 - Stebėjimas ir gabių vaikų veiklos bei rezultatų įvertinimas
 - Kita.....
 -
- 5. Ar pamokos metu pateikiate individualias užduotis gabiesiems mokiniams? Jeigu taip, tai kokias? (Irašykite)**
- Taip.....
 -
 - Ne
- 6. Ar skiriate gabiems mokiniams papildomas užduotis atlikti namuose? Jeigu taip, tai kokias? (Irašykite)**
- Taip.....
 -
 - Ne
- 7. Kaip įvertintumėte sąlygas, esančias Jūsų mokykloje, gabių moksleivių ugdymui? Kokių sąlygų pageidautumėte? (Atsakymą pažymėkite X ženklu)**

	Esama situacija			Pageidaujama situacija		
	sutinku	nesutinku	nežinau	sutinku	nesutinku	nežinau
Gabiems vaikams leidžiama vieną ar kelis dalykus mokytis aukštesnėje klasėje						
Kursas „suspaudžiamas“, t. y. dalyko mokomoji medžiaga, kurią paprastai nustatoma išdėstyti per 4 m., išdėstoma per 3 m.						
Mokykloje yra atskiros programos gabiesiems moksleiviams						
Gabiems moksleiviams leidžiama „peršokti“ klases						
Gabūs moksleiviai turi galimybę naudotis muzikos instrumentais po pamokų						
Mokykloje rengiami dalykiniai konkursai, olimpiados						
Pirmiausia gabių vaikų ugdymu turi pasirūpinti tėvai (padėti pasirinkti laisvalaikio užsiėmimus, pvz., muzikos, teatro ar kitus būrelius)						
Gabiems vaikams turėtų būti skiriamas papildomas mokymas po pamokų						
Gabių moksleivių ugdymui jokių specialių metodų nereikia						

Kokių esamų ar pageidautinų sąlygų Jūs pasigedote lentelėje?
 (Irašykite).....

.....

8. Ko, Jūsų nuomone, trūksta dirbant su gabiais vaikais? (Atsakymą pažymėkite X ženklu)

- ☐ Mokyklos administracijos palaikymo
- ☐ Tinkamo pasirengimo aukštojoje mokykloje
- ☐ Bendradarbiavimo su patyrusiais šioje srityje kolegomis
- ☐ Kursų gabių vaikų ugdymo tema
- ☐ Aprūpinimo reikalinga mokymo metodų medžiaga
- ☐ Atskiros, gabių vaikų ugdymui skirtos programos
- ☐ Už gabių moksleivių ugdymą atsakingo asmens
- ☐ Kita.....

9. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo svarba vaiko gabumų vystymuisi. (Atsakymą pažymėkite X ženklu)

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
Pastebėjęs (-usi) vaiko gabumus, apie tai pranešu vaiko tėvams					
Labai svarbu, kad vaiko tėvai ir pedagogas bendradarbiautų					
Tėvai turi dalyvauti vaiko ugdyme					
Tėvų pagalbair paskatinimas padeda vaikams tobulėti ir plėsti gabumus					
Tėvai turi rodyti iniciatyvą bendradarbiavimui su pedagogu, prašyti pagalbos, kaip ugdyti gabų vaiką po pamokų namuose					

Kokių tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formų pasigedote lentelėje?

(Įrašykite).....

.....

Dėkoju už sugaištą laiką!

KOKIE, JŪSŲ NUOMONE, POŽYMIAI RODO, KAD VAIKAS GABUS. ĮVERTINKITE TEIGINIUS.

Teiginiai	Visiškai tinka	Tinka	Nežinau	Netinka	Visiškai netinka
Visi vaikai yra gabūs muzikai	-	4	-	18	20
Smalsus(-i), užduoda daug klausimų	17	24	-	1	-
Kalba kultūringai, žodynas platus	18	19	1	4	-
Nuobodžiauja pamokoje	2	3	4	27	6
Linkęs(-usi) prisitaikyti prie grupės	1	21	3	16	1
Dažnai imasi lyderio vaidmens	19	20	-	3	-
Šaiposi iš tų, kuriems blogiau sekasi	-	5	5	20	12
Puikiai samprotauja	32	10	-	-	-
Yra motyvuotas(-a) darbui	28	14	-	-	-
Yra sukaupęs(-usi) daug įvairių žinių	24	18	-	-	-
Neturi humoro jausmo	1	3	8	20	10
Noriai padeda bendraklasiams	6	26	8	2	-
Greitai mokosi naujų dalykų	31	11	-	-	-
Nepriima kitų nuomonės	1	7	7	22	5
Greitai atlieka užduotis pamokos metu	26	16	-	-	-
Yra mėgstamas savo bendraklasių	7	16	11	8	-
Nekreipia dėmesio į mokytojo pastabas	2	6	4	24	6
Reikalauja dėmesio ir mokytojo, ir bendraklasių	2	14	2	18	6
Noriai padeda mokytojui	4	23	5	8	2
Geba dirbti savarankiškai	23	19	-	-	-
Domisi įvairiomis naujovėmis	22	10	-	-	-
Mokosi geriau už kitus, lengviau supranta mokytojo aiškinimą	37	5	-	-	-
Dažnai išreiškia norą tobulėti, siekti žinių	30	12	-	-	-
Turi lankytą vaizduotę	22	16	1	3	-

Kur įgijote žinių apie gabaus vaiko identifikavimą?	Respondentai
Seminarai, mokymai apie gabius vaikus, jų ugdymą	37
Literatūra, spauda, internetas	31
Kolegų sukauptos patirties ir žinių informacija	20
Mokymai aukštojoje mokykloje	13
Kita (savapatirtis)	9

Kokius metodus naudojate siekdami atpažinti gabų vaiką?	Respondentai
IQ nustatymas (atliekant grupinius arba individualius testus)	7
Mokytojų, tėvų, bendraamžių, pačių gabų vaikų apklausa	11
Stebėjimas ir gabų vaikų veiklos bei rezultatų įvertinimas	41

KAIP ĮVERTINTUMĖTE SĄLYGAS, ESANČIAS JŪSŲ MOKYKLOJE, GABIŲ MOKSLEIVIŲ UGDYMU? KOKIŲ SĄLYGŲ PAGEIDAUTUMĖTE?

	Esama situacija			Pageidaujama situacija		
	taip	ne	nežinau	sutinku	nesutinku	nežinau
Gabiems vaikams leidžiama vieną ar kelis dalykus mokytis aukštesnėje klasėje	10	27	5	21	16	5
Kursas „suspaudžiamas“, t. y. dalyko mokomoji medžiaga, kurią paprastai nustatoma išdėstyti per 4 m., išdėstoma per 3 m.	-	35	7	21	14	7
Mokykloje yra atskiros programos gabiams moksleiviams	20	12	10	30	2	10
Gabiems moksleiviams leidžiama „peršokti“ klases	-	37	5	17	20	5
Gabūs moksleiviai turi galimybę naudotis muzikos instrumentais po pamokų	21	11	-	42	-	-
Mokykloje rengiami dalykiniai konkursai, olimpiados	42	-	-	42	-	-
Pirmiausia gabų vaikų ugdymu turi pasirūpinti tėvai (padėti pasirinkti laisvalaikio užsiėmimus, pvz., muzikos, teatro ar kitus būrelius)	38	4	-	40	-	2
Gabiems vaikams turėtų būti skiriamas papildomas mokymas po pamokų	21	15	6	32	6	4
Gabių moksleivių ugdymui jokių specialių metodų nereikia	31	11	-	31	11	-

Ko, Jūsų nuomone, trūksta dirbant su gabiais vaikais?	Respondentai
Mokyklos administracijos palaikymo	12
Tinkamo pasirengimo aukštojoje mokykloje	8
Bendradarbiavimo su patyrusiais šioje srityje kolegomis	15
Kursų gabių vaikų ugdymo tema	23
Aprūpinimo reikalinga mokymo metodų medžiaga	27
Atskiros, gabių vaikų ugdymui skirtos programos	20
Už gabių moksleivių ugdymą atsakingo asmens	8

Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo svarba vaiko gabumų vystymuisi.

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
Pastebėjęs (-usi) vaiko gabumus, apie tai pranešu vaiko tėvams	29	13	-	-	-
Labai svarbu, kad vaiko tėvai ir pedagogas bendradarbiautų	30	12	-	-	-
Tėvai turi dalyvauti vaiko ugdyme	32	10	-	-	-
Tėvų pagalbair paskatinimas padeda vaikams tobulėti ir plėsti gabumus	35	7	-	-	-
Tėvai turi rodyti iniciatyvą bendradarbiavimui su pedagogu, prašyti pagalbos, kaip ugdyti gabų vaiką po pamokų namuose	32	10	-	-	-

